

Joanne Stephano Floriantschitsch

Bos in lingua sive discursus
academicus de pecuniis vetero-
novis.

The
Robert E. Gross
Collection

A Memorial to the Founder
of the
*Lockheed Aircraft
Corperation*

Business Administration Library
University of California
Los Angeles

BOS IN LINGUA

SIVE

DISCURSUS
ACADEMICUS

DE

PECUNIIS
VETERO-NOVIS

A

JOANNE STEPHANO
FLORIANTSCHITSCH

DE GRIENFELD J.U.D.

INCLYTI DUCATUS CARNIOLÆ
SECRETARIO - ADJUNCTO,
ET ADVOCATO JURATO,

Inter Academicos Operosos
TINNULO

Historico - Juridico - Politicè
deductus.

Cum Licentia superiorum.

LABACI, ANNO M. DC. XCV.

Typis Hæredum Mayr, Inclytæ Carniolæ Typographi.

APPROBATIO.

PRædens Libellus cognominatus
BOS IN LINGUA nihil con-
tinet orthodoxæ fidei, aut bonis mo-
ribus adversum, sed potiùs prælu-
dit amplioribus ab erudito ejusdem
scriptore in bonum Reipublicæ lit-
terariæ sperandis elucubrationibus,
quem proinde prelo dignum censui-
mus. Ex officio Episcopali Labaci
die 2. Octobris 1695.

*Joannes Antonius
Thalnitsher,
Vicarius Generalis.*

REVE-

REVERENDISSIMO,

ET

ILLUSTRISSIMO

DOMINO, DOMINO

JO: BAPTISTÆ
PRESCHERN,

SS. Theologiæ, & J. U. D.

*Cels.^{mi} Princ. Archi-Episc. Salisb.
Intimo Consiliario,*

Cathedralis Ecclesiæ Labacensis

PRÆPOSITO,

NEC NON

ACADEMIÆ OPEROSORUM

LABACENSIVM

PRÆSIDII,

DICTO

RESOLUTO.

CÆTERISQUE REVEREND^{mis}
PRÆNOBILIBUS , CLARISSIMIS
EXCELLENTISSIMIS, AC ERU-
DITISSIMIS DOMINIS ,
DOMINIS COA-
CADEMICIS

OPEROSIS

J. S. Florianschitsch
de Grienfeld, J. U. D.

Inter eoldem OPEROSOS
TINNULUS

Salutem , felicitatemque
perpetuam.

*X*eo , REVERENDISSI-
ME , & ILLUSTRIS-
SIME DOMINE, DO-
MINE PRÆSES, VOSq;
COACADEMICI colendissimi , ex eo
inquam , quòd pro universali ACADÉ-
MIÆ nostræ symbolo operosas in mel-
lificando apes cum lemante NOBIS AT-
QUE

DEDICATIO.

QUE ALIIS selegerimus , communi
OPEROSORUM nomine nuncupari
voluimus : Quidni ergo & APES nos
esse dixerim ? præcipuè , quòd eorum mo-
re operari nostri quoque sit instituti : Sa-
nè vel ideo APES nos dici posse , imò de-
bere reor. Atque has inter APES , ve-
lut APUM REGEM , quia ACADE-
MIÆ NOSTRÆ PRÆSIDEM TE
REVERENDISSIME , & ILLU-
STRISIME DNĒ non tantùm vene-
ror , sed & , siquidem P. Virgilio Ma-
rone Lib. 4. Georgicorum attestante ille
operum custos , ad exemplum illius
T E opusculi hujusce mei Custodem , De-
fensorem , & contra malevolos Protecto-
rem fore spero , & confido : Atque hinc
isthoc TIBI tantò lubentius debita cum
reverentia , & submissione offero , do , di-
co , & dedico.

Cúm.

DEDICATIO.

Cumque ex C. Plinio Secundo naturalis historiae Lib. II. Cap. 17 quam optime noverim eam apum esse naturam, ut se quæque proximam Regi cupiat esse, idcirco & VOS reliquas APES Coacademicas hac in parte in partem advoco.

Suscipite ergo, æquo ut soletis animo, leve hoc opusculum Reverendissime, & Illustrissime Domine, PRÆSES, VOSque cæteri Dni Coacademici colendissimi: Id, dum legeritis, nec mel me collegisse, attulisse, & obtulisse adverteritis; commosin, id est prima mellificij fundamenta existimate, quæ reliqua sunt, & mel ipsum expectate, & elaborate; nam & VOS omnes unà mecum OPEROSI. Interim favete, & valete. Dabam Labaci ex Musæo meo pridie calendas Octobris Anni M. DC. XCV.

AUTHOR

AD

BENEVOLUM LECTOREM.

*I*N hoc libello **BOS IN LINGUA**
cognominato discursum tibi,
Lector Benevole, de pecunijs
vetero. novis pro imbecillitate
ingenij mei exhibeo. Huic
formando anſam dedit non tantum, quod in-
ter Academicos Operoſos gero nomen Tinnuli,
ſed ipſe etiam, qui me (quotieſcunq; ferè
per alios labores licet) ad veterum in magna
copia à me collectos numos, & numiſmata,
jucundiſſimumque mihi in iis ſtudium fert, ne
dicam trahit animus: quòd autem veteribus
quandoque etiam aliqua de hodiernis noſtris

*monetis annexa sint, id notæ, & etiamnum
 continuantes in re monetaria mutationes
 causaverunt. Cæterùm autem L. Annæi
 Senecæ doctrinam me secutum fuisse velim
 scias, qui Epistolarum Lib. I. Epistola LXXXIV.
 sic ait: Apes debemus imitari, & quæcun-
 que ex diversa lectione congeessimus, se-
 parare, melius enim distincta servantur:
 deinde adhibitâ ingenij nostri curâ, & fa-
 cultate, in unum saporem varia illa libra-
 menta confundere: ut etiamsi apparuerit,
 unde sumptum sit, aliud tamen esse, quàm
 unde sumptum est, appareat. Interim
 tamen gloriam laboris alieni nequaquam ra-
 pui, sed justus & æquus in omnes jus suum
 cuique tribui, laudando, ex quo quid ex-
 cerpsi, Authorem. Sicutus sententia vel
 omninò non, vel fortè minùs placuit; causas
 adduxi opinione meâ non vanas, sed vel ra-
 tionibus, vel gravibus auctoritatibus funda-
 tas; quod si id ipsum adversùm meas egeris sen-
 tentias, necquicquam dedignabor, imò mihi
 gratulabor, quòd me instrui contingat, qui
 cum Pomponio in l. 20. ff. de fideicommissa-
 rius libertatibus memor sum ejus sententiæ,
 qui*

qui dixisse fertur : Etsi alterum pedem in tumulo haberem , non pigeret aliquid addicere. *Ad hæc noveris Authores , & Authorum dicta me nulla allegasse , quos vel que non ipse legerim ; unde , nisi nullam mihi des fidem , credere poteris Authores sic , & non aliter loqui. ipsum quod attinet discursum : hic utique præterquam quòd ad cujusvis genium accommodari non potuerit , etiam illi cuius genio aliàs discursus materia correspondet , ex integro placere nequibit ; etenim naturalis est hominum ad dissentiendum facilitas l. item si unus 17. §. 6. ff. De receptis , qui arbitrium receperunt. Spero tamen neminem fore , qui non aliquid saltem , quod placere possit , in eo reperire valeat : nam ut vulgò loquimur nullus liber tam malus , qui non aliquà parte profit. Ex quo concludere tibi licet , me nec contendere , ut cuncta ; nec expectare , ut nihil placere asseras : non enim eorum numero te habeo , Lector benevole , quibus illud Joannis Ouverni Epigramatum Lib. 1. Epigr. 2. occinere necesse habeam :*

Qui

Qui legis ista, tuam reprehendo, si
mea laudas

Omnia, stultitiam, si nihil, in-
vidiam.

*Lege ergo, & evolue paucula hac, quæ
conscripsi foliola, quæ perlecta, & evoluta
cum ex toto laudare nequeas, scriptori
saltem ex toto, quod licet,
corde fave, & vale.*

SYLLABUS A U T H O R U M,

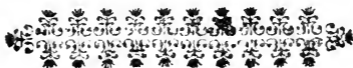
Quibus

In hoc discursu Academico
vel allegando, vel impu-
gnando usi sumus.

ORDINE ALPHABETICO.

Alex. ab Alexand.	Corpus Juris Can.
Aristoteles.	Corpus Juris Civ.
Biblia Sacra.	Couaruvias.
Biragus.	Ephemer. Nat. Cur.
Caj. Jul. Cæsar.	Fridlin.
Calepinus.	Gellius.
Calvinus.	Happelius.
Caramuel.	Hermes.
Cicero.	Hoffmann.

Hostus.	Pellerus.
Josephus.	Perezius.
Kibler.	Pfennigk.
Klockius.	Plautus.
Lands Hand-Best	Plinius.
des Herzog-	Plutarchus.
thumbs Crain.	Polydorus Verg.
Livius.	Polingenius.
Lucius.	Portius.
Luckius.	Recessus Imperij.
Macrobius.	Scaccia.
Majolus.	Schambogen.
Monterchius	Seneca.
Ordinatio monet.	Struvius.
Ouvenus.	Tholosanus.
Palatius.	Tiraquel.
Patinus.	Vaillant.
	Virgilius.

EPIGRAMMA

IN SYMBOLUM D. AUTHORIS, UT PRIMI EX ACADEMIA
OPEROSORUM SCRIPTORIS.

Semper honos, nomenque illis, laudesque manebunt,
 Qui primi fuerant qualibet arte Viri.
 Te PRIMUM intueor, quia TINTINABULA pulsas,
 Atque VOCAS RELIQUOS in tua facta VIROS.
 Tu BASIS es SOCIJS, calamos qui scalpraque sument;
 Te FUNDAMENTI gloria firma manet.
 TINNULUS es, quis non celebret te hoc lemate dignum,
 Namque tuus passim tinnit in aure labor.

CON-

CONGREGAT EXAMEN scripti tua penna Libelli;
Et reliqui calami jam sua mella dabunt.
Perge labore annos, & famâ extendere nomen,
Carmina Posteritas uberiora canet.

A L I V D

IN ZOILUM VESPÆ COMPARATUM CUM ALLUSIONE AD
COGNOMEN, LILIA GENTILITIA, ET APES
SYMBOLICAS D. AUTHORIS.

Vespa quid audaci temeraria vulnerentas
Pulchrum FLORENTIS lædere VERIS OPUS.
Quid tibi cum dulci redolentis nectare FLORIS,
Quosque ferunt liquidos LILIA pulchra favos?
Iprocul! I turpis! procul hinc tua spicula tolle;
Nam FLOS hic foli mella propinat API.
Illa per illæfos FOLIORUM sedula nexus
Colligit Ambrosias, munera grata, dapes:
Ast importuno tu circum munere strides,
Et NIVEUM fixâ cuspide tangis OPUS.
Ultrò si pergas temeraria lædere FLOREM,
Et sua, quæis lædat, spicula gestat APIS.

Ità accinuit

Joannes Rudolphus Cbraduci, L. B.

E P I G R A M M A
IN LIBELLUM DE PECUNIJS.

Omnia si numis parent, sunt numina numi:
Dives Divinus nonne Libellus eris?

A L I V D

AD LIBELLI HUIUS AUTHOREM.

Collectum in paginas OPEROSè Apis ingeniosa
Et Mognis Sapiet mel super omne tuum.

*Exiguus his eximium in D. Authorem
affectum publicare gestiit*

Franciscus Wilhelmus à Zergollerem.

JOANNIS STEPHANI
FLORIANTSCHITSCH

DE GRIENFELD, J. U. D.

INCLYTI DUCATUS CARNIOLIAE
SECRETARIO - ADJUNCTI,
NEC NON ADVOCATI JURATI

BOS IN LINGUA
PROLOGIUM
DE RATIONE TITULI

Summaria.

1. *Quid sibi velit paroemia Bos in Lingua?*
2. *An tractatui de monetis conveniat?*
3. *Datur ratio quare.*
4. *Bos Atheniensis pecuniae significatio est.*
5. *Probatur à pari.*
5. *Item auctoritate Plutarchi.*
7. *Præterea auctoritate Plauti.*
8. *Demum Pet. Greg. Tholof.*

1. **P**arœmiam *Bos in Lin-*
gua etsi tum demum
 priscis in usu fuisse no-
 verim, cum quispiam
 pecuniâ sordidè corruptus obmu-
 2. tuisse denotaretur: eandem tamen
 etiam illi non omninò inconcin-
 num reor epigraphen, qui peculia-
 riter de monetis, & pecunia decre-
 3. vit sermocinari. Concinnitatem
 hanc reri me facit, quòd discursus
 desinenter *in lingua* se habeat, &
 pecunia antiquitùs Athenæis *Bos*
 dicta fuerit: ut vel hinc præter di-
 ctam parœmiæ significationem,
 discursus itidem de pecunia signi-
 4. ficari videatur. Pecuniam verò
 Athenæis *Bos* dictam fuisse non
 tantum conjecturâ consequor, sed
 & probatæ authoritatis virorum te-
 stimo-

timonijs credere convincor. Con-
 5. jecturare quidem facit ratio, quod
 sicuti ab incisifis *bigis, quadrigis, & vic-*
torijs teste C. Plinio Secundo na-
 turalis historiæ Lib. 33. Cap. 3. pris-
 ci Romani numos suos *bigatos, qua-*
drigatos, & victoriatos, ita etiam ab
 inciso *bove* Athenienses numum
 6. suum *Bos* dixerint. Bouem autem
 ijs incisum fuisse, certum est per ea,
 quæ habet Plutarchus in Theseo,
 dum dicit: *Signavit* (Theseus scili-
 cet celeberrimus ille Atheniensium
 Rex, cui Athenæ non tantum pri-
 mum numum, sed & seipsas ob tot,
 tantaque præstita innumeris penè
 titulis debent) *Signavit*, inquit ille,
numum inciso bove, vel ob taurum Ma-
rathonium, vel ob Minois ducem, vel
 7. *ad agriculturam cives incitans.* Hanc

conjecturam meam confirmat, vel
 ut meliùs loquar, tollit; quia cre-
 dere cogit M. Accus Plautus in Per-
 fa Actu 2. Scena 5. in persona
 Sagaristionis Servi hæc proferens:
S. *Boves bini hic sunt in crumena.* Et ad-
 huc magis Petrus Gregorius Tholo-
 fanus Syntagmatis Juris universi
 Parte 3. Lib. 36. Cap. 2. Num. 20.
 dum ex Juliano apud Julium Pollu-
 cem ita loquitur: *Antiquum erat*
Athenæis numisma, & vocatum est
Bos, quia bovem habuit sculptum. His
 itaque stantibus, & quod intentio-
 nis meæ quoque sit de monetis, &
 pecunia nonnihil differere, discursus
 mei epigraphen *Bos in lingua* esse
 volui. Priusquam verò ad pecu-
 niam, seu monetam deveniam, pla-
 cuit, extremo tamen tantum, quod
 ajunt

ajunt digito, illa, quæ ante eam fuerunt indicare, & insinuare. Sit ergo

SECTIO I.

Quid fuerit ante numum?

quâ occasione, quâve de causâ
inducendus erat?

Summaria.

1. *In principio omnia erant communia.*
2. *Contrarium docet Caramuel.*
3. *Qui refutatur.*
4. *Pronomen tuus denotat etiam rem communem.*
5. *Idipsum probatur.*
6. *Semina & plantæ solo cedunt.*
7. *Terra communis fuisse probatur.*
8. *Quod ex communi nascitur, commune est.*
9. *Probatur animantia communia fuisse.*
10. *Quæ causa rerum divisionis?*
11. *Quid causam permutationibus dederit?*
12. *Ob inequalitatem permutandorum
Numus inductus fuit.*

13. *Non minùs etiam ob difficultatem permu-
tanda transferendi*
14. *Numus dicitur, quia lege valet.*
15. *Numi olim rudis materiæ erant, & ponde-
ratò expendebantur.*

1. **I**N primordio mundi omnia
communia fuisse neutiquam
dubitandum : etenim *per iniquita-
tem alius hoc suum esse dixit, & alius
illud, ut habet Can. Dilectissimis,
Caus. 12. Quæst. 1.*

2. Ast aurem hic vellicat, ideoque
paulisper morari facit Joannes Cara-
muel, qui in libro de Templo Hie-
rusalemytano Tomo I. Tract. præe-
miali. Sect. 2. tempus, quo om-
nia fuissent communia figmentum
poëticum esse, idque nunquam ex-
titisse existimat, eo argumento du-
ctus, quod scriptura teste Gen.
cap.

cap. 4. jam tunc, cùm adhuc non nisi quatuor personæ, Adam scilicet, Eva, Cain, & Abel in mundo numerarentur; Abel de primogenitis gregis sui munera Domino obtulerit. Ideo autem gregem Abelis proprium fuisse autumat, quòd ipsius industria fuerit multiplicatus; quemadmodum & fructus terræ à Caino oblatos, Caini proprios dicit, quòd is seminaverit plantaveritq;.

3. Verùm ubi vis hallucinatur. Nam

4. primò pronomen *suis* adæquatam proprietatem non semper denotat, sed ambiguum est, ac etiam rem communem significat per Pomponium in Leg. 239. §. fin.

5. ff. de verborum signif. Idipsum probatur verbis legis 74. ff. de legatis & fideicommissis tertio: Si-

quis suos fervos legavit, communes quoque contineri, & in quibus usus fructus alienus fuit. Hanc quoque sententiam jam ante compilatorum Juris ætatem pridem communiter receptam fuisse lex 46. ff. de ritu nuptiarum hisce perhibet: *Libertam ejus esse negari non potest, licet alterius quoque sit liberta: quam sententiam plerique rectè probaverunt.* Deinde falsum etiam est, quòd ob seminationem, aut etiam plantationem quis fructuum Dominus efficiatur: Nam plantæ, quæ terræ coalescunt, solo cedunt; eâdem ratione frumenta quoque, quæ sata sunt, solo cedere intelliguntur Instit. De rerum divisione §. 32. hinc ille est versiculus:

Omne solo cedit, radices si tamen egit.

7. Solum verò seu terra, in qua Cain seminavit & plantavit, communis erat; quod non tantum constat ex Can. supra cit. sed & ex Gen. Cap. 10, ubi terram primò in diebus Phaleg divisam fuisse hisce docemur: *Natiq̄ue sunt Heber filij duo: nomen uni Phaleg eò quòd in diebus ejus divisa sit*

8. *terra.* Idem judicium de foetu animalium, quem si animal commune enitatur, communis est arg.

9. §. item ea. Instat eodem. Animantia autem omnia communia fuisse concludo ex Gen. cap. 1. Ubi non impari modo de terra ipsa, ac de animantibus DEUS loquitur: *Crescite, inquit, & multiplicamini, & implete terram, & subycite eam, & dominamini piscibus maris, & volati-*

libus cæli, & universis animantibus,
 quæ moventur super terram. En-
 terra subycienda, & animantibus do-
 minandum : quid autem amabò
 differt, aliquid habere subiectum,
 vel eidem dominari; aut è contra?
 sanè nihil. Si ergo eadem potestas
 hominibus data est ad animantia
 terræ, ac ad terram, & pro tunc per
 ante dicta terra hominibus com-
 munis fuerit, necesse est & animan-
 tia communia fuisse: quod ipsum
 itidem præfatus can. confirmat.
 Atque hæc sufficiant; ultra non
 moror, quamvis plura, quæ Cara-
 mueli oggeram, habeo. Redeo
 proinde, & repeto in primordio
 mundi omnia communia fuisse, &
 per iniquitatem alium hoc suum;
 10. alium illud afferuisse. Quia verò

ex decreto Divino Geneseos cap. 3. hominibus *cunctis diebus vitæ ex terra in laboribus comedere, & in sudore vultûs pane vesci* necessum erat: nec omnium labor æqualis esset; & vel ideo ex inæquali hominum labore fructuum æqualis participatio æqua esse non potuerit, aliunde etiam magistra experientia docuerit communionem parere discordias 1. cum pater §. dulcissimis ff. delegatis 2. ad rerum divisionem deventum est.

¶ 1. Quoniam autem jam tum necesse fuerit reapse experiri id, quod longè post P. Virgilius Maro Georgicorum lib. 1. conscripsit, scilicet:

*Hæc segetes, illic veniunt felicius vixæ:
Arbori scætus alibi, atq; injussa virescunt*

Gra.

*Gramina. Nonne vides croceos ut
 Timolus odores,
 India mittit ebur, molles sua thura
 Sabœi?*

*At Calybes nudi ferrum, virosaq; pontus
 Castorea, Eliadum palmas Epeiros
 equarum?*

Hinc est, quòd rebus divisis sæpe
 numerò acciderit, ut alij aliarum re-
 rum majorem, aliarum minorem,
 quàm fatis esset, haberent copiam;
 quin alteri superesset, quod alteri planè
 deerat; hinc secundum necessitatem
 temporum, ac rerum utilibus inutilia
 permutabantur. Paulus in leg. 1. ff.
 12. De contrahenda emptione. Sed
 quia, pergit idem Paulus loco cit.
 non semper nec facilè concurrebat, ut
 cum tu haberes, quod ego desiderem, in-
 vicem

vicem haberem, quod tu accipere velles, electa materia est, cujus publica, ac perpetua æstimatio difficultatibus permutationum, æqualitate quantitatis sub-
 13. veniret. Vel ut cum Aristotele lib. I. Politicorum Cap. 9. loquar: cum subsidium illud (scilicet permutationis) fieret magis, ac magis externum, ac longinquum partim supportandis illis, quibus egebant; partim exportandis, quibus abundabant; necessario numi usus comparatus est: non enim facilis est ad portandum unaquæq; earum rerum, quæ sunt necessariae naturâ. Quapropter ad res contrahendas tale quiddam de communi sententia constituerunt inter se dare & accipere, quod cum esset è numero rerum utilium, usum haberet tractabilem, ac facilem ad vitam degendam: quale

*quale est ferrum, & argentum, & si-
 quid tale aliud est: primò quidem sim-
 pliciter magnitudine & pondere defini-
 tum; ad extremum verò etiam ab ijs
 notâ signatum, ut labore metiendi, ac
 ponderandi defungerentur. Ex quo
 non solùm colligere licet, ob diffi-
 cultates permutationum luccessu
 14. temporis numum (id est, quod nò-
 mo, seu instituto, & lege valet, ut
 testis est idem Aristoteles lib. 5. Ethi-
 corum cap 8.) necessariò inductum
 15. fuisse; sed etiam apparet primis
 temporibus numum rudi materiâ
 constituisse, quæ ex magnitudine
 & ponderatò expendebatur, & po-
 stea primum ad quantum signifi-
 candum, & onus dimensionis,
 ponderationisue evitandum fuisse
 signatum.*

SECTIO II.

De diversis numerorum nominibus.

Summaria.

1. *Rudis numi materia dicebatur raudus-
culum.*
2. *Postquam signabatur, Flavissæ.*
3. *Flavissarum alia nomina.*
4. *Pecunia improprie dicitur Sanguis &
animus.*
5. *Opes unde dicantur, & quid significant?*
6. *Facultates unde dicantur & quare?*
7. *Divitiarum Etymon, & significatio.*
8. *Pecunia à pecore.*
9. *Æs pecunia dicitur, quod primum ex ære
signaretur.*
10. *Moneta à monendo.*
11. *Numus unde dicatur?*
12. *Refertur opinio existimantium numum
à Numa Rege Rom. denominari.*
13. *Reycitur hæc sententia.*
14. *Numus à Græco nómos derivatur.*

NUmò aliud, dum rudis adhuc materia effet, aliud postquam signaretur, nomen erat. Illa, rudis scilicet materia ponderatò expendi solita Priscis *Raudusculum* vocitata fuit; sic enim in venditionibus mancupi scriptum erat: *Raudusculo libram ferito*. Hanc verò id est pecuniam flatam, & signatam à flando *Flavissas* appellabant; ut videre est apud Aulum Gellium Noct. Atticarum lib. 2. cap. 10. ubi Q. Valerium Soranum metonymicè loquentem inducit, dum ait eum dicere solitum fuisse: *Quos Thesauros græco nomine appellaremus, priscos latinos flavissas dixisse, quòd in eos non rude æs, argentumque, sed flatata, signataque pecunia conderetur*. Quasi diceret: Thesauros prisci Latini

tini Flaviffas dixerunt, quia flaviffis, id est flatâ, signatâque pecuniâ constabant.

3. Hæ flaviffæ diverfa fortiuntur nomina; dicuntur etenim & *Æs*, & *pecunia*, & *numus*, & *moneta*: quòd si in majori considerentur quantitate etiam *Divitiæ*, *facultates*, & *Opes* nuncupantur. Singula vocabula rationem suam habent, & propria

4. sunt; improprium autem est, quòd nonnullis etiam *sanguis*, *animus*q; vocentur, uti habet Christophorus Pellerus in suo Politico scelerato impugnato Cap. 26. in additionibus: *pecunia inter homines sanguis, & animus est; quem qui non habet, inter vivos mortuus ambulat.* De vocabulis proprijs paucula.

5. *Opes* sunt plurale vetustissimæ illius, & jam penè antiquatæ singularis vocis *Ops*, quæ vox quid olim significaverit, vel ipsa contraria etiamnum usitata significatio in *ops* edocet. Si enim *ly inops* eum denotat (uti & denotat) qui omni ope destitutus est; à contrario *ops* eum denotare debet, qui sine ope non est, imò qui unde quaque ope abundat, ut vel sic pecuniam majori in quantitate consideratam ex eo *opes* dici, quòd *opitulentur*, & in omnibus *opi* sint, non tantùm conjecturare pronum, sed & credere, præcipue si ab effectibus consideretur, sit necessum. Verum enim est, quod Marcellus Palingenius in suo *Zodiaco vitæ* in Tauro adnotavit:

Om.

*Omnia dives habet, nam præstant omnia
numi.*

6. *Facultates* quasi *facilitates* dicuntur, non tam, quòd labantur facile, sed quòd qui numos habet, ad omnia, & omnium rerum facilitatem habeat, ut testis est poëta, qui cecinit:

- - - *Quodvis numis præsentibus opta,
Et veniet; clausû possidet arca Jovem.*

Poëtam vera cecinisse Sigismundus I. Friderici Pacifici filius significat, qui exhibente Joanne Palatio in Aquila Austriaca Parte I. lib. 42. cap. 2. mihi fol. 79. numo insculpsit craterem, & saccum pecunijs repletum cum lemmate: *Divitijs omnia parent.* Idem etiam attestatur adagium italicum: *Il martello d' argento rompe le porte di ferro; & in-*

dubitatè verificat Ecclesiastes cap. 10. vers. 19. qui habet : *pecuniæ obediunt omnia.* *Facultates* verò, quasi *facilitates*, & sic unum idem, ac aliud lonare authoritate aliorum docet Andreas Tiraquel. ad L. si unquam Cod. de revocandis donationibus, verbo facultatum : ibi : *Antiqui facul, & faculter dicebant, quod posterior ætas facile, & faciliter vocavit.* Et paulò post : *unde & facultas nomen ad nostram ætatem permanavit, veluti facilitas agendi quidpiam.*

7. *Divitiæ* à verbo *dives*, *dives* à vocabulo *divus* etymologatur, quòd *qui dives est, quasi DEUS nullo indigere priſcis videretur.* Calepin. in dict. qua de causa etiam Ojuvenus lib.3. Epigr. 97. cffari non dubitavit:

Solus

Solus Dīs DEUS est. Dîtes Dij: Numina numi.

8. *Pecunia* C. Plinio secundo teste naturalis historiæ lib. 18. cap. 3. à pecore appellatur. Cujus rationem idem lib 33. cap. 3. dat, dum dicit: *signatum est (æs) notâ pecudum, unde & pecunia appellata.*

9. *Æs* nuncupatur mutuâtâ & derivâtâ significatione à primo Signatorum numorum genere, venitque eo nomine, quidquid metallorum, ut numus sit, signatur, & sic cum Ulpiano in l. 159 ff. De Verb. significat. *Etiam aureos numos æs dicimus.*

10. *Moneta* dicitur à monendø, quòd nos signi impressione, vel authoris, vel precij moneat. Calvinus in Lex. Jur.

Adde, quòd etiam moneat subditos subjectionis, & censuum debitorum : hinc Christus Dominus, ac DEUS noster Matth. cap. 22. oblato sibi à Judæis denario, in quo cæsaris erat imago, & superscriptio, quasi ex antecedenti deduxit necessarium consequens : *date ergo, quæ sunt cæsaris, cæsari.*

II. *Numus*, seu *numisma* generaliori significatione sumptum, an à græco *nómos*, an à *numero*, an à *numine* denominetur Ouveus Lib. 2. Epig. 110. dubitat ; sic enim habet :

*Anne numum vocitant, criticiq; numisma Latini,
Quod nómon Argivi, quodq; nomisma vocant ?*

An,

An, quia nume potens, numerata pecunia
vulgò

Diceris, à numero tu quoque nomen
habes?

Anne Deam, quia te, Regina pecunia,
mundus

Æstimat, & numo numen inesse
putat?

Ego isthæc omnia suo modo applicabilia, non tamen pro vero numi etymo agnosco: Quod verò sit verum etymon paulò post exponam: sed nondum omnium mentes de numo retuli.

12. Sunt, qui *numum*, seu *numisma* à *Numa* Pompilio Romanorum Rege secundo, sicut *Philippæos* à *Philippo* Macedonum, & *Daricos* à *Dario* Persarum Rege nominari au-

B 4 tument,

tument, quasi verò Numa Rex primus apud Romanos imaginibus, & titulo nominis sui æs notaverit.

13. Verùm Plinius citatus lib. 33. cap. 3. dilertis verbis loquitur: *Servius Rex primus signavit æs. Antea rudi usos Romæ Remeus tradit.* Certum autem est Servium Tullum Sextum Regem Romanorum fuisse, eumque primò post annum centesimum à morte Numæ Pompilij in Regno successisse: ideoque *numus* Regi Numæ nomen suum debere neutiquam dici debet, nisi forte de *Scorteis* intelligas, quos tantummodo *congiarium* populo dedisse fertur teste Alexandro ab Alexandro Genialium dierum lib 4. cap. 15. sed quid gloriæ ab his? præcipuè quòd per infra dicenda jam Abrahami tempore,

pore, non dico scortei, sed argentei
 numi extiterint. Servius Rex ger-
 tē, licet, ut dictum, primus æs Ro-
 mæ signaverit, à nomine tamen
 14. suo non denominavit. Itaque
 potiùs credendum Aristoteli, & di-
 cendum *numum* à græco *nómos* de-
 rivari. Sic enim habet lib. 5 Ethic.
 cap. 8. *Ex hominum quasi pacto,*
& convento quodammodo, successit nu-
mus: atque ob hanc causam nomisma
vocatur à græcis apò tû nómu id est à
lege: quia non naturâ, sed lege valeat,
sitque in nobis situm eum immutare,
inutilemque reddere.

Hæc de diversis flavissarum, seu
 æris signati vocabulis. Ego pro-
 miscuè jam uno, jam altero utar,
 dum ad ulteriora progredior.

SECTIO III.

De materia monetarum.

Summaria.

1. *Varijs locis, & temporibus varia est monete materia.*
2. *Recensentur ex Maiolo variae monetarum materiae.*
3. *Moneta magni Chan fit ex pellicula arboris cuiuspiam.*
4. *Abyssinis pro numis grana piperis, & micæ salis.*
5. *Incolis Tebeth verò corallia.*
6. *Amygdalæ Paden dictæ Guzaretanis sunt pecunia.*
7. 8. *Alijs pecunia vice sunt certæ conchæ.*
9. *Alijs fructus arboris.*
10. *Alijs lapides.*
11. *Non nulli ex aurichalco monetam habuerunt.*
12. *Quidam corium signabant.*
13. 14. *Quibusdam pro numo ferrum serviebat.*

15. *Syracusanis fuit stannea moneta.*
 16. *Romanis materia monetæ fuit Æs, Argentum, & aurum.*
 17. *Romano - Germani regulariter ex auro & argento numos signare consueverunt.*
 18. *Est & gens mortuorū ossa numi loco habēs.*

1. **M**ateria monetarum pro diversitate locorum, & temporum varia est, & erat. Maiolus in suis diebus canicularibus tomo 1. Colloquio 23. mihi fol. 426. recenset ex authoribus ibidem citatis in *orientali India, in provincia Caraiian, pecuniam ex lapide porcellano confici; in Cambaliensi regno pecuniam ex celsæ arboris (morus est alba) folijs in usu esse; in Affrica in Tebutto regno pecunia vicem habere conchiliorum persicorum tegumenta; in Æthiopia anguui salem pro moneta esse.* Hæc ut dixi ex Majolo.

3. Ca.

3. Caspar Klockius de Ærario lib. I. cap. 20. Num. 10. de moneta magni Chan Tartari sic habet : *In regno Cathaiensi, qui expenditur numus conficitur ex delicata pellicula, sive membrana, quæ est inter stirpem, seu truncum, & corticem arboris cujusdam, ea pellicula cum trita, contusa, temperataque glutine fuerit, signo, ac nomine magni Chani insignitur.*

4. Paulò infra Num. II. idem Klock. narrat, quòd in regno Prete- Jani Abyssinorum regis *Salis micæ, & pi-*

5. *peris grana pro numis seruiant.* Christophoro Pelleri in observationibus, atque additionibus ad citati Klockij libri I. cap. 20. Num. 10. teste, *Incolæ regionis Tebeth corallio pro monetis utuntur.*

6. Euerh. Guernerus Happelius Parte
3. Mun.

3. Mundi mirabilis tripartiti lib. 21. cap. 4. mihi fol. 1051. attestatur in regno *Magni Mogoll*, in provincia *Guzarete* pro minori, & currenti moneta in servire certum *amygdalarum* genus cholocintide (vulgus colloquintum nominat) amarius: id in Persia in aridis, & ficcis locis, inter petras crescere, & *Paden* nominari asserit.

7. Eodem teste, loco citato, habeo conchas *cori* dictas, quæ solummodo in insula *Maldives* reperiuntur, ac peripheriam versam habent, inde in prædictum regnum *Magni Mogoll* in regna *Visapaur*, & *Golconda*, imò in *Affricam* usque transportari, ibidemque pro numis esse.

8. Idem *Happelius* Cap. proximè sequenti 5. mihi fol. 1057, habet *Africa-*
frica-

fricanos, regni *Congo* incolas pecuniæ loco habere *conchas*, quæ ad *Portugalix* insulam *Laonda* dictam soli supremo domino è mari levare licet.

9 In Americæ provincijs *Guatimala*, & *Nicaragua* fructus arboris *Cacavæ*, seu *cacavi*, ex quo *Casavo* celebris illa *chacolata* conficitur, pro moneta est. Si eidem *Happelio* loco jamjam citato credas.

10. Idemmet fol. 1059. attestatur *Virginianis* lapideam monetam esse.

11. *M. Accus Plautus* in *Militie* glorioso *Actu* 3. *Scena* 1. in persona *Pleufidis* ita loquitur:

*Cedò treis mihi homines contra auri-
schalco emptos.*

Unde patet pecuniam etiam auri-
chalcum fuisse.

12. Apud

12. Apud L. Annæum Senecam lib. 5. de beneficijs cap. 14. invenio aliquando *corium formâ publicâ percussum Lacedemonijs usum numeratæ pecuniæ præstitisse.* Quod & de Romanis scribit Alexander ab Alexandro lib. 4. Genialium cap. 15. Dicens, quòd *Numa Pompilius Scorteos asses congiarium populo dederit.*

13. Tempore C. Julij Cæsaris præter numos aureos Britannis etiam ferrei annuli pro numis erant, quod ipse C. Julius Cæsar in suis commentarijs de bello Gallico lib. 1. hisce verificat : *Utuntur autem (scilicet Britanni) numo aureo , aut annulis ferreis ad certum pondus examinatis pro numo.*

14 Plutarchus in vita Lycurgi asseverat Lycurgum Lacedemonijs
mone-

monetam omnem auream , & argenteam antiquasse , soli ferro authoritatem tribuisse , ejusque magno ponderi , & moli exiguum assignasse precium .
 Classomenij itidem , ut author est Aristoteles Oeconomicorum lib. 2. *percusserunt ferreum numum ad argenti rationem .*

15. Dionysius Syracusius , teste eodem Aristotele loco cit. *cum non abundaret argento , numum percussit ex stanno , advocatâque concione , copiosa oratione numum eum commendavit .*
Syracusij verò illum scito suo approbârunt .

16. Ære Argento , & Auro Romano-
 rum pecuniam constitisse infinitis ,
 ut ita dicam , vel in hoc ipso nostro
 Patriæ , & Carniolæ solo , nomina-
 tim hic Æmona . Labaci , Novio-
 duno-

duno - Gurgfeldæ, Magno Vico-
Iggij, in monte Adrante - Trojan-
berg, alibique in agris, & sylvis
passim reperti, & antiquorum Ro-
manorum cæsarum, consulum,
Trium - virorum, &c. nomina, &
effigies exhibentes numi indubi-
tantly attestantur.

17. Hodie in his Imperij Romano-
Germanici terris monetam ut plu-
rimùm ex auro, & argento conflari
videmus. Etenim his tantum-
modo metallis regulariter uti in Or-
din. Monet. de anno 1559. & in Re-
cess. Imp. de annis 1566. & 1570.
concessum est, idque ligâ, & pon-
dere ibidem determinato.

18. Meminisse jam penè oblitus eram
reperiri quoque gentem, quæ non
tam pro materia monetæ, quàm

promoneta ipsa ossibus utitur emor-
 tuorum : quæ autem gens ea sit, si
 libet, consule Abrahamum Orte-
 lium, ad quem & me R. P. Benig-
 nus Kibler S. I. Sacerdos in dem
Wunder-Spiegel Parte I. Tract. I.
 mihi fol. 107. dirrigit inquires :
Daß ein Volck / von welchen Abra-
hamus Ortelius schreibt / vnter dem
Himmel gefunden wird / welches die
Todten-Beiner an statt Gold / vnd
Silbers brauchet ; darmit kauft /
vnd verkauffet.

Dixi superiori Num. 17. regulariter
 & ut plurimum in Rom. Germani-
 co Imperio monetam ex auro, &
 argento conflare. Hinc est

SECTIO IV.

An aliquando in Imperio Romano aliud quidpiam, præter aurum, & argentum pro materia monetæ subservire possit? & quid tunc Juris?

Summaria.

1. *Necessitatis tempore numi fieri possunt ex ære, stanno, corio, charta.*
2. *Sed mutatis temporibus reluendi sunt.*
3. *Probatur Exemplo Friderici Imp.*
4. *Item exemplo Melitæorum.*
5. *Præterea exemplo Eneci Lupid. Com. Tendilliani.*
6. *Porro exemplo Dominici Michaëlis Ducis Venetiarum.*
7. *Eodem modo exemplo Friderici Augustini II.*
8. *Demum exemplo Leydensium.*
9. *Idipsum probatur ratione.*
10. *Numi vilioris materiæ de valuationi sunt obnoxij.*

11. De essentia numi est, ut illius bonitas intrinseca extrinsecæ bonitati correspondeat.
12. 13. 14. 15. 16. Quod probatur LL. Gloss. Ex Aristotele, & universali consuetudine.

1. **E**Xtremâ necessitate exigente æneos, stanneos, coriaceos, imò & chartaceos numos etiam in Imperio Romano-Germanico fieri posse nihili dubitandum, siquidem hujusmodi in usu fuisse, passim legere est; nominatim verò apud Hermanum Hermetem in Fasciculo Juris Publici Cap. 35. Num. 58. Verùm hujusmodi numos meliùs *abaculos* (seu ut vulgò loquimur *tantos*) dixero : quia eosdem cum eodem Herm. Hermete loco cit. cum Sigilm. Scaccia in tractatu de

de commercijs , & cambio §. 2.
 Glos. 3. Num. 58. cum Caspare Klockio de ærario lib. 2. cap. 48. Num.
 31. & 32. imò cum communi docto-
 rum mutatis temporibus , & neces-
 sitate cessante permutandos , possi-
 dentibus bonam monetam solven-
 dam , & sic damna refarcienda ,
 aut aliàs quoquo modo sine damno
 3. populi extinguendam censeo. Et
 imprimis quidem censere inducor
 exemplis edoctus : primum est Fri-
 derici Imperatoris , qui cùm (teste
 Maiolo in diebus canicularibus To-
 mo 1. Colloquio 23. mihi fol. 426.
*Celestino quarto Pontifice anno Domi-
 ni 1241. in Italica expeditione pecuniâ
 destitueretur , iniit consilium , ut ex co-
 rio pecunia conficeretur militibus ero-
 ganda , signatâ ex una parte aquilâ ,*

ex altera ejus imagine, cujus precium auro rependeretur, cum postea opes, aurumque sibi suppeteret.

4. Exemplum secundum est Melitæorum, qui tempore obsidionis, & belli cum inimicissimo Christiani nominis hoste Turcâ monetam percusserunt æneam, tunc quidem expendendam valore argenteæ, postmodum verò argenteâ reluendam, incisus præter valorem æri improportionatum hisce verbis: *Non æs, sed fides.* Id quod Sigismundus Scaccia in Tract. de commercijs, & cambio §. 2. Glos. 3. Num. 85. commemorat.

5. Exemplum tertium est, quod enarrat Caspar Klockius de Ærario lib. 2. cap. 145. Num. 23. inquiens: *Ene-cus Lupides Comes Tendillianus in bello Gra-*

Granatensi Alme urbi præfectus in summa rei pecuniariæ desperatione dum expectaret pecunias à Rege Ferdinando, & Regina Isabella, ex charta panucea fecit schedulas suâ manu propriâ, atque subscriptione signatas, quasdam vocans aureos, argenteos numos, æreos asses, semisses, trientes, quadrantes. Hisque inter se emptiones, & commercia facta sunt, pollicitus se daturum pro illis fictitijs varias pecunias post receptionem.

6. Non absimiliter (quòd est exemplum quartum) egit Dux Venetorum Dominicus Michaël classe Tyrum obsidens, eodem Klockio ibidem ex Sabellico sic attestante: *cùm pecuniæ defectu stipendium reddi nequireret remigibus, & socijs navalibus, ex loro pecuniam publicâ formâ signavit,*

quam pro aurea, & argentea certis distinctam characteribus in stipendium navalibus numeravit, turmis pollicitus fore, ut mox domi pro alutinis aurei, & argentei pari numero habentibus representarentur numi. Quod & factum est.

7. Exemplum quintum est, quod exemplis ex Klockio desumptis Christophorus Pellerus in annotationibus ad cit. Klockij lib. 2. cap. 145. Num. 23 ex Collenutio Neapolit. historiæ lib. 4. adjungit hisce formalibus: *Similiter assidebat Fredericus Augustinus eo nomine secundus Faventia in Flaminia, durissimâ hyeme: deerat in stipendium pecunia, & milites passim dilabebantur: obsidionem solvere turpe erat, & grave; perseverare difficile. Pecuniam ex corio signavit*

vit aurei numi valore, quâ arte ex ijs angustijs evasit. Urbe subditâ quod erat pollicitus coriaceos numos aureis totidem mutavit,

8. Ultimum demum exemplum esto itidem à Pellerio ibidem ex Meursio in Athenis Batavis lib. I. cap. 22 suggestum: *ne, inquit Pellerus, infamiosissima illa obsidione Leydensi (quæ incidit in annum 1573.) pecunia deesset, è papyro in priori obsidione pridem culam revocarunt, quam mox etiam liberati in argenteam commutârunt.*

9. Præterea etiam in supradictam sententiam movet, ne dicam trahit ratio, quòd iniquum sit, seclusâ spe refusionis damnorum subditos ad receptionem hujuscemodi numorum adigere, qui paulò post, aut omnino nihil, aut sine comparatione

IO. minùs sunt valituri : quoniam
 valor monetæ (qui bonitas extrin-
 seca est) non correspondens boni-
 tati intrinsecæ (id est materiæ quo
 ad sui bonitatem, & quantitatem,
 five pondus) devalorationi, vel ip-
 sâ experienciâ teste obnoxius est.
 Quis etenim (excipe, si fortè non
 nemo raritatis gratiâ, aut pro me-
 moria quid simile ambiat) Quis et-
 enim, inquam, hodie eos, quos
 olim sola produxit necessitas, in pre-
 cio habeat, aut alijs obtrudere præ-
 summat numos ? Est itaque natu-
 ra & essentia numi, ut bonitas ex-
 trinseca intrinsecæ correspondeat
 bonitati. Ita etiam l. i. ff. de con-
 trahenda emptione ibi ; *electa mate-
 ria est, cujus publica, ac perpetua æsti-
 matio difficultatibus permutationum
 æqua.*

- æqualitate quantitatis subveniret.*
13. Item Glos. in eadem l. verb. *præbet*, ibi: *tantum valet unus numus, quantum argenti tantundem in massa.*
14. Quod & probat Aristot. lib. 1. Politicorum cap. 9. qui signationis effectum hunc tantum esse indicat: *ut labore metiendi, ac ponderandi defungamur.* Ad hæc facit etiam Lex. 1. Cod. de veteris numismatis potestate, quæ dum jubet sine re-fragatione pecuniam suscipi ab e-mentibus, & distrahentibus *modò ut debiti sit ponderis & speciei* (id est materiæ) *probæ*, etiam insinuat absque materia bona, & valori proportio-
16. nata pecuniam esse non posse. De- mum quoque ad stipulatur commu- nis doctrina DD. imò & universalis consuetudo jam dudum toto in or-
be

beChristiano recepta, per quam materia valori æqualis, ac solùm in tantum inferior requiritur, in quantum circiter expensæ, quas in signanda moneta fieri necesse est, excrescunt.

Occasione dictorum, & quod ærea, stannea, aliæve hujusmodi monetæ in necessitate cusæ, cessante necessitate permutandæ sint, nova occurrit quæstio, pro qua sit

SECTIO V.

An non saltem in necessitate auro, & argento aliquid æris, aut alterius metalli admiscere liceat? ita ut pristinus valor maneat, & mixtura hæc obligationem permutationis non inducat.

Summaria.

1. *Refertur exemplum admixtionis factæ.*
2. *Defectu debitæ ligæ multæ monetæ deva-
loratæ sunt.*
3. *Non exemplis, sed legibus judicandum.*
4. *Non licet materiæ monetæ heterogeneis
vilefacere.*
5. *Cur olim Trium-viri monetales constituti?*
6. *Quod fuit eorum munus?*
7. *Lex mixtionem prohibens summis damnis
præcavet.*
8. *Jure monetandi non ut quæstu, sed ut re-
gali utendum.*
9. *Admixtione heterogenei quæstus exercetur.*
10. *Ligæ determinatio excludit facultatem li-
berè in mixtione heterogeneorum agendi.*
11. *Intrinseca, & extrinseca bonitas æqualis
esse debet remissivè.*
12. *Necessitatis casum non facere licitam
mixtionem heterogenei vilioris, objectio-
nis solutione ostenditur.*
13. *Alia objectio proponitur.*
14. *Ejus solutio remissivè.*

15. *Non omnis omnino mixtio est reprobanda.*
 16. *Sed quæ præscriptum Ord. monet. & Re-
 ces. Imp. transcendit.*

1. **S**I exemplis judicandum, & re-
 spondendum foret, videretur
 dicendum, quòd de heterogeneis
 vilioribus metallis argento, & auro
 in casu necessitatis aliquid immisce-
 ri possit, manente pristino ordina-
 rio, & futuris temporibus constan-
 ter duraturo valore: nam ut Plinius
 Author est lib. 33. cap. 3. *Livius
 Drusus in tribunatu plebis octavam
 partem æris argento admiscuit*, nec
 legimus hujuscemodi numos pos-
 stea unquam melioribus numis
 2. permutatos fuisse. Quid de hodi-
 ernis nonnullis monetæ speciebus
 depravatè sine necessitate cusis di-
 xero!

xero ! de quarum permutatione ne cogitatur quidem : non obstante, quòd ob tales in liga a deo depravatos, atque ideo in regnis, ac provincijs domui Austriacæ hæreditarijs vigore generalium de dato 28. Novembris anni 1692, & 19. Januarij anni 1693, pro octava, in quibusdam Imperij ditionibus prouti Norimbergæ respectivè etiam pro sexta, & quarta parte, quin & quosdam omnino reprobatos numos, irreparabile damnum neminem non pati palam sit, ac manifestum.

3. Cum autem *non exemplis, sed legibus judicandum sit* leg. 13. Cod. de sententijs & interlocutionib9 omnium judicum, videtur potiùs dicendum,

4. quòd non. Lege enim Juliâ per Leg. 1. ff. Ad Legem Juliam peculatûs,

latûs, cautum est: *ne quis in aurum, argentum, æs publicum, quid indat, neve immisceat, neve quo quid indatur, §. immisceatur, faciat.* Quapropter & ut quàm optima euderetur moneta antiquitûs Trium-viri monetales à priscis Romanis fuerunt constituti; uti Legistis ex Leg 2. §. 30. ff. de origine Juris, alijs ex historijs & historicis, Antiquarijs autem vel ex ipsis antiquis numis notum, compertumque est: quorum pro multis unicum Augusti Tribunitiâ potestate percussum (id quod ex inscriptione AUGUSTUS TRIBUNIC. POTEST. colligitur) hîc exhibeo, in cujus averfa parte legitur: PLOTIUS RUFUS IIIVIR. A. A. A. F. F. C. id est Plotius Rufus Trium-vir Æri, Argento, Auro flando feriundo constitutus.

6. Horum Trium - virorum monetarum munus fuit, ita Guilielmo Duchoulin Tractatu de Religione veterum Romanorum, alijsque historicis passim attestantibus *monetas conservare, atque bene examinare, antequam cudi curarunt, num essent probæ; & postquam cusæ erant, num essent requisito valore.* Æquissima profectò, ac justissima hæc fuit provisio; nec scirem, quid supra allegatâ lege Juliâ sanctius sanciri potuisset, cum per eam eventuris aliàs irreparabilibus damnis præveniri

D

inten-

intendatur, eâque ritè, ac probè observatâ futuris quibusvis possessoribus, imò & salutî publicæ consulatur; tales quippe monetas, quæ intrinsicè sui vitio laborant, successu temporis reprobari necesse est, & proh quanto cum disturbio & calamitate! quis non experitur, & videt hac ipsâ nostrâ, quam vivimus, ætate, quâ verificatur illud Germanorum:

**Weil man münkt Geld gering am feinen
Leidet Schaden Groß / vnd Klein.**

Ast ne cui fortè dicta Lex. I. antiquata, & exoleta, ac solum modo Romanis olim scripta, nequaquam verò etiam Romano-Germanos obligare videatur, hinc annectere libuit Reces. Imp. de anno 1570. §. 132. ubi hæc leguntur: **Als dann auch die**

die Münz-Gerechtigkeit kein Mercantz / sonder vnser Kayser-Regal, so die Münz-Stände auß vnsern sondern Vertrauen / nicht zu ihren selbst gesuchten Vorthail / sondern wie wir selbst / dem Heil. Reich zu Ehren / vnd Wolfahrt brauchen sollen. Si ergo jus monetandi mercatura non est, sed regale Cæsareum, quo pro honore, & bono S: Rom. Imperij, non ad quæstum faciendum alijs uti elementissimè concessum est: Quis dixerit numis quidpiam vilioris metalli ultra, ac cautum est, admiscere licere? cùm taliter ijs, qui hisce numis uti necesse habent, damnum; ijs verò, qui procudi faciunt, quæstuosum lucrum inferatur.

10. Adhuc clariùs hac in re provisum,

& ad propositum decisum reperio in Ordinat. Monet. Ferdinandi Imperatoris de anno 1559. §. 3. 4. 5. & seqq. ubi postquam præscriptum, quot corpora unius, & alterius generis monetæ ex marcha confici debeant, semper additur: **Vnd sollen fein halten vierzehen Loth / sechzehen Gren / vel sollen fein halten acht Loth: vel sollen fein halten sechs Loth / vier Gren.** Quæ ligæ determinatio, quid amabò aliud sibi vult, quàm ut aliam ligam nequaquam inducere sibi quisquam præsummat.

11. Huc etiam faciunt dicta in proximè præcedenti Sectione Num. 11. 12. 13. 14. 15. 16. quòd nimirum necesse sit intrinsecam, & extrinsecam numi bonitatem correspondere: nequaquam autem esset corespon-

den-

dentia ad invicem, si idem esset valor monetæ in liga melioris, ac in liga vilioris.

12. Dices præcitatam legem, Reces. Imp. & Ordinat. monet. non debere, nec posse trahi ad casum necessitatis, quæ legem non habet; ac proinde loqui tantummodo de temporibus, quibus prosperè omnia, & ad vota fluunt. Verùm respondeo: ubi eadem ratio militat, ibi etiam idem jus statuendum est. L. illud ff. Ad Legem Aquiliam: atqui eadem ratio militat uno, ac altero tempore, nam semper tales monetæ sui aliquando futuram devaluationem nulli non nocivam, & damnosam post se trahunt, & ad instar mercaturæ cudenti lucrum afferunt quæstuosum. Deinde si

tanta necessitatis habenda esset ratio, nec supradicti abaculi, idest coriacei, chartacei, alijque hujusmodi numi essent permutandi, quos tamen permutandos sectione proximè præcedenti & asserui, & probavi.

13. Instabis Potest suadente aliquâ necessitate numi valor augeri, aliquando iterum ad inferiorem, & pristinum valorem descenturus; quemadmodum percussas in hæreditarijs Domui Austriacæ Regnis, & provincijs monetas, quas Germani *Eechser* à sex, & *Sünffzechner* à quindecim cruciatorum, seu cruciferorum, vulgò *Kreuzer* dictorum valore dicimus, ex primo mensis Aprilis anni 1693. respectivè ad septem, & septemdecim, ac paucis post

post mensibus planè ad octodecim cruciatis , seu cruciferos exaltatas vidimus , & proximè pristino valori restituendas credimus : ergo etiam auro , & argento aliquid æris , aut alterius metalli admisceri potest : quia sicuti in quantum præmemoratarum monetarû precium nunc adauctum est , in tantum etiam illarum aliquando iterum fiet diminutio ; ita quoque devaloratio monetæ , quæ quid de alijs metallis heterogeneis vilioribus admixtum habet , non potest fieri in minus , nisi quantum illa admixtio minus

14. valere facit. Ad hæc patebit responsio infra sectione nonâ , in qua proponetur , & resolvetur quæstio : an consultius sit necessitatis tempore , & in defectu pecuniæ , valorem

illius in liga, & pondere cæterùm bonæ ultra solitum augere, aut potiùs monetam novam ligâ, & pondere, aut horum alterutro deteriorem servato valore ordinario procedere?

15. Quæ nunc de admixtione dicta sunt, nolim ita crudè intelligas, ut planè nihil alterius heterogenei metalli adesse, sed semper aurum obryzum, & argentum postulatum debeat adhiberi; novi enim vix reperiri metallum ab alio metalli genere omnino defæcatum; novi etiã & arti, & utilitati publicæ stabilioris usuræ, & attræctationis gratiã aliqualem mixturam expedire; novi tandem etiam in Ordinat. Monet. de anno 1559. in Recess. Imp. de annis 1566, & 1570. certam ligam,

gam , id est determinatam mixtu-
16. ram esse præscriptam: dicta itaque
intellige de admixtione ultra in Or-
dinat. monet. & recessibus Imperij
præscriptam, & supra Num. 10. in-
finuatam ligam: excessivam enim
tantum admixtionem constanter
reprobendam, sicuti econtra Im-
perij ligam intuitu expensarum,
quæ in cudenda moneta fiunt, æ-
quam esse cum communi DD. con-
stanter assero; cum nemo proprijs
expensis numos signare teneatur,
neque etiam regale monetandi
damno esse debeat. Atque hinc
æquissimè Recess. Imp. de anno
1551. §. 46. isthæc inferta sunt ver-
ba vorbehältlich in den wenigern
Münz - Sorten des gebührlichen
Münz - Kostens. SEC.

SECTIO VI.

De primo numi inven-
tore.*Summaria.*

1. *Numi inventionem quidam attribuunt Caino, & quare?*
2. *Cur eandem alij Tubalcaino adscribant?*
3. *Noëmun inventorem asserentes quo fundamento nitantur?*
4. *Quam causam proferant stantes pro Saturno?*
5. *Refertur quosdam pro Thare, alios pro alijs stare.*
6. *Placet sententia Macrobij pro Jano verè bifronte.*
7. *Datur ratio.*
8. *Homines bicipites nasci sæpiùs contigit.*
9. *Referuntur bini hujusmodi partus.*
10. *Nec sententia Macrobij indubitata est.*
11. *Sententia pro Noëmo, aut Saturno arguta, & verisimilis.*
12. *Quæ pro Tubalcaino est, vacillat.*

13. *Absque fundamento numi inventio Caino adscribitur.*
14. *Pecunie nomine veniunt etiam res omnes.*
15. *Quaedam Fl. Josephi versio facultatum, non pecunie meminit.*
16. *Antiquissimum esse numi usum sacra Scriptura docet.*

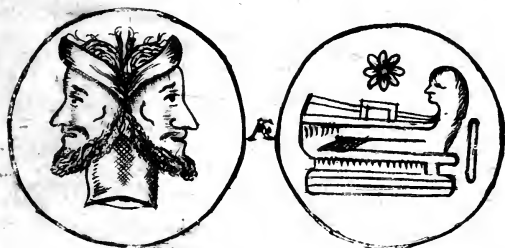
1. **Q**uis omnium primus pecuniam invenerit? quæstio admodum dubia, & incerta est, nec nisi ab Oedipo resolvenda. Sunt, qui attribuunt Caino Ædæ Proto-plasti primogenito, qui ex nonnullorum versione à Flavio Josepho Antiquitatum Judaicarum Lib. 1. Cap. 2. deprædicatur *augens rem familiarem copiâ pecuniarum per rapinam, ac vim congestarum ad luxum, & latrocinium suos affeclas invitans.*

2. Alij Tubalcaino quinto in linea Caini

ni descendenti, quòd fuerit *malleator*, & *faber in cuncta opera æris* Gen. 3. Cap. 4. Nonnulli Noah, seu Noëmo, eò quòd is *Janus Pater* diceretur: *Pater* quidem, utpote totius generis humani ab aquarum diluvio conservator, & restaurator. *Janus* verò, quasi *vinifer*, ab hebræo *Jain*, quod latinè interpretatum *vinum* significat, cujus is primus & plantator, & potator erat. Gen. cap. 9. Eò inquam, quòd Noë Janus pater diceretur, & antiquissimi, ac primi numi una ex parte Janum bifrontem, seu Noëmum unâ facie tempora, quæ diluvium præcesserant, & altera tempora, quæ diluvium subsequerentur, respectivè pro, & respicientem: quibus posterioribus Arcæ beneficio servatus est, cujus

typus

typus rostrum navis in averfa numi parte expreffum. Numum cum hujusmodi imagine jam penè detritâ ex meis unum hîc fubjungo.

4. Quidam primum numum fecundo Regi Latij Saturno adfcribunt, is quippe à non nullis honori Noëmi Jani, quid temporis fecundariò in Latium appuliffe fertur, cudiffe dicitur, eâ, quam jamjam retuli, & exhibui, formâ.

5. Aliqui Thare patrem Abrahami inventorem numi deprædicant: alios alij.

alij. Hos omnes tamen divinato-
res potiùs, quàm assertores dixerò:
adeo solidi proferunt nihil.

6. Præ reliquis tamen mihi arridet o-
pinio Macrobij Aurelij Theodosij,
qui Saturnalium Lib. 1. Cap. 7. pri-
mum præfatæ formæ numum à
primo Rege Latij Jano verè bifron-
te, qui Saturnum classe ad se aduec-
tum in Regni locietatem adscivit,
signatum fuisse refert, dum dicit:
*Janus, cùm Saturnum classe ad se per-
vectum excepisset hospitio, & ab eo edoc-
tus peritiam ruris, ferum illum, &
rudem, ante fruges cognitas victum in
melius redegit, Regni eum societate
muneravit. Cùm primus quoque æra
signaret, servavit & in hoc Saturni
reverentiam, ut quoniam ille navi fue-
rat, advectus, ex una quidem parte
sui*

sui capitis effigies, ex altera verò navis exprimeretur, quo Saturni memoriam etiam in posteros propagaret.

7. Hæc autem sententia ex eo arridet, quòd historiæ de Jano, & Saturno perbellè accommodetur, aliunde etiam nihil incredibile sit Janum, ut numus exhibet, verè bifrontem
8. fuisse: cùm & homines bicipites (alia hujusmodi admiranda naturæ prodigia missa facio) sæpiùs procreatos vel lolæ etiam Ephemerides Collegij naturæ curiosorum evincant; ex quibus binos casus al-
9. legasse sufficiat: Ephemeridum anno quarto, & quinto observatione CLXV. D. Melchioris Fribe sic legitur: *In pago Gröden sub præfectura Haynensi anno 1658. d. 13. Novembr. horâ septimâ vespertinâ Martha, uxor*

Hansen Zahns puellam vivam bicipitem duobus brachijs, & pedibus peperit. Ephemeridum quoq; Decuriæ annorum secundæ anno decimo observatione XXXIII. D. Caroli Patini hæc habentur: *Inter alios complures, quos admiranda prodigiorum novatrix natura produxit unquam partus monstrosos, unum sanè, eumque mirabilem octavâ Decembris anni millesimi sexcentissimi nonagesimi primi, vix uno milliari procul Patavio rustica peperit. Erat siquidem masculus, cui capita erant absolutissima duo, unumquodque cum collo suo &c.*

10. Sed nec dictæ Macrobij opinioni, quamvis, ut dixi, præ reliquis arrideat, in tanta rei vetustate intrepidè, & absque omni omnino scrupulo assentiri ausim. Scio enim

ex M. Tullio Cicerone Lib. Primo
De natura Deorum in principio
*temerarium esse , & indignum ,
aut falsum sentire , aut quod non sa-
tis exploratè perceptum sit , & cog-
nitum , sine ulla dubitatione defen-
dere.*

I. An saltem (fors quispiam nosse
cupit) eos omnino explodam , qui
pro Neëmo, aut Saturno stant? neu-
tquam. Nam si non indubitan-
ter , argutè saltem , & verisimiliter
deducunt, & concludunt.

2. Vacillant autem Tubalcaini fau-
tores ; etenim præterquam quòd
de nullo numo constet, qui quo-
modolibet ad Tubalcaini tempora
referri , vel explicari possit , etiam
omnino nihil patrocinator genera-
litas verborum *in cuncta opera æris,*

cùm isthæc intelligenda in sensu accommodo, nimirum in ordine ad opera circa æs eò temporis solita : aliàs eodem argumento concludendum foret jam tum ænea tormenta extitisse, quæ tamen primùm ante 315. annos, id est anno salutis humanæ M. CCC. LXXX. à Germano quodam inventa esse ex Polydoro Vergilio de rerum inventoribus Lib. 2. Cap. 11. scimus.

13. Cadunt omnino, qui numi inventionem Caino attribuentes se in Flavij Josephi verbis fundant, ubi pecuniarum fit mentio : nam per
14. Leg. 178. ff. De verb. signif. *pecuniæ verbum non solùm numeratam pecuniam complectitur : verùm omnem omnino pecuniam, hoc est omnia corpora. Nam corpora quoque pecuniæ appella-*

pellatione contineri, nemo est, qui ambigit. Taceo, quòd non omnis Flavij Josephi versio pecunias commemoret: Gelenio enim interprete de Caino sic habetur: *facultates domesticas per vim, ac rapinas accumulans, accitis undequaque latrociniorum, & nequitiae socijs, magister illis ad facinorosam vitam est effectus.*

16. Sed quidquid sit, rejectis etiam præmemoratis sententijs, antiquissimum saltem numi usum vel ipse Textus Gen. Cap. 23. vers. 16. arguit; nam, ut inde constat adhuc *Abraham* pro agro quadringentis siclis argenti ab *Ephron* æstimato, ad sepulturam *Saræ* uxoris suæ *appendit pecuniam, quam Ephron postularat.*

SECTIO VII.

Quando primùm Romæ
ex uno, & altero metallo mo-
neta procudi cæperit?

Summaria.

1. *Romani ab initio numorum aureorum, argenteorum, & æreorum usum non habuerunt.*
2. *Sed scortis assibus primùm,*
3. *Dein raudusculis commercia exercebant.*
4. *Sub Servio Tullo primùm signatum est æs.*
5. *Argentum verò Q. Fabio Cos.*
6. *Erroris arguitur, & corrigitur locus Plinij.*
7. *Quando aurum signari cæptum sit?*
8. *Postea æs, argentum, & aurum promissuè signabatur.*
9. *Tiberius cæsar jus auri, & argenti signandi Senatui ademit.*
10. *Demum etiam æs soli Augg. Cæs. signabant.*
11. *à Romanis ad Romano-Germanicos Imperatores jus monetandi devolutum est.*
12. *De quorum speciali concessione etiam alii hoc jure gaudent.*

Quo tempore apud Romanos
 (cætera Regna, & Gentes
 missas facio) primùm moneta pro-
 cudi cœperit, paucis expedio.

1. Certum est aureorum, argenteo-
 rum, quin imò & æreorum numo-
 rum iisdem longo tempore nullum
 usum fuisse, prout ex infra dicendis
 luculenter nemini non colligen-
 2. dum erit : *Corijs verò boum numos*
percussos à primis originibus cum Ale-
xandro ab Alexandro Genialium
dierum Lib. 4. Cap. 15. judicare licet,
quòd Numa Pompilius scorteos asses
congiarium Populo dedisse fertur. Quòd
 enim æra non signaverit, supra sec-
 3. tione 2. meminimus. Scorteis igitur
 ab initio, & interjecto tempore
 etiam raudusculis, de quibus itidem
 supra sectione eadem dictum est,

omnia commercia exercebantur.
 4. Postquam verò Servius Tullus secundùm Antonij Contij Cronicos canones anno Urbis conditæ 175. seu ut Titus Livius author est, anno 176. ad Romana Regnacula pervenit, is teste Plinio Lib. 33. Cap. 3. *primum signavit æs* : quo autem Regni, & Regiminis sui anno, incertum est.

5. Longo tempore post, & quidem, ut idem Plinius Lib. & Cap. cit. habet, *Argentum signatum est anno urbis DLXXX. Q. Fabio Cos. quinque annis*

6. *ante primum bellum Punicum.* Sed ut advertit Didacus Covarruvias Tomo 1, veterum numismatum eollat. cap. 2. manifestum Plinianus hic locus errorem habet, & ideo pro DLXXX. ille legendum putat
 CCCC.

CCCCLXXXIII. datis rationibus, quòd is annus Q. Fabij Consulatus conveniat juxta cronologiam Gla-reani, & Holoandri, & quòd pri-mum bellum Punicum per citatos ibidem Authores initium habuerit anno ab Urbe condita CCCCLX-XXIX. Sed si hoc anno CC-CCLXXXIX. bellum Punicum cœperit, & ut habet Plinius quinque annis ante argentum signatum fit, potiùs dicendum in dicto loco Pli-nij pro DLXXX. legendum esse CCCCLXXXIV. quod & conve-nit Fastis consularibus, atque his, quæ habet præcitatus Titus Livius in Cronologia sua.

7. Aureus numus post annum LXII. per-cussus est, quàm argenteus. Dicit idem Plinius loco cit. & sic anno Urbis

8. conditæ DXLVI. à quo tempore deinceps hi, qui publicâ pollebant dignitate, & auro, argento, æri flando feriundo constituebantur Trium-viri, promiscuè & aureos, & argenteos, & æreos numos, ipsismet numis testibus, percusserunt:

9. Donec omnium primus Tiberius solâ æris signandi potestate Senatui relictâ, potestatem auri, argentiq; signandi ad solos Augustos, & qui

10. cæsares dicebantur, attraxit. Quæ potestas, ac monetandi jus demum etiam adæquatè, & quo ad omnia metalli genera, id est auri, argenti, & æris ad solos Augustos Cæsares (prout infra sectione XI.) pervenit:

11. à quibus successu temporis in successores, id est Romano Germanicos Imperatores est derivatum: pe-
nes

nes quos etiamnum tanquam rega-
 12. le refidet , non usurpandum ab
 alijs, nisi de specialissima concessio-
 ne. Recept. Imp. de anno 1570.
 §. Als dann auch 132. in verbis: Als
 dann auch die Münz-Gerechtigkeits
 kein Mercantz/ sonder vnser Kayser
 Regal, so die Münz-Stände auß
 vnsern sondern Vertrauen ic. brau-
 chen sollen.

SECTIO VIII.

Gaudeatne jure monetan-
 di inelytus Ducatus Carnioliae?

Summaria.

1. *Qui hodie in Imperio Romano-Germanico jure monetandi potiantur? remissivè.*
2. *Hoc jure gaudet etiam Ducatus Carnioliae:*
3. *Quod probat die Lands-Hand-Best.*
4. *Hoc jus per non usum non amisisse probatur.*

5. *Qui præscribit jus monetandi, cumulati-
vè, non privativè præscribit.*

1. **Q**ui, quotue illorum sint, qui-
bus monetandi jus in his
Romano-Germanici Imperij terris
seu per clementissimam concessio-
nem, seu etiam fortassis ex legiti-
ma tantùm præscriptione compe-
tit, recensendo excurrere propositi
hodie non est: idcirco curiosum
lectorem ad Leonardi Wilibaldi
Hoffmanni, & ad C. L. Lucij trac-
tatus, quorum primi *Alter / vnd
Neuer Münz-Schlüssel* / alterius
verò *Neuer Münz-Tractat* inscri-
bitur, remitto, ubi ex ibidem ad-
junctis schematibus, etsi non om-
nes, certè quàm plurimi monetarij
2. domini inveniri poterint. Pro
nunc tamen reticere, quòd hoc ip-
so

so jure monetandi etiam inclytus
 Ducatus Carnioliaë gaudeat, semi-
 3. reatum duxi. Gaudet: aſt ne ver-
 biſtantùm id aſſerere videar, audi
 Lands = Hand = Beſt deſß Herkog-
 thumbs Grain in den Augſpurgt-
 ſchen libell mihi fol. 88. ubi petitio
 ita ſonat: Iſt der Landſchafft(en) (ideſt
 Oeſterreich vnter / vnd ob der Enns /
 Steier / Karnten / vnd Grain) vn-
 terthänig bitten / die Kaiſerliche
 Majeſtät wollen diſe Lande / jedes
 mit beſtändig guter Münz / ſo an-
 dern vmbliegenden Landen / vnd Für-
 ſtenthumben Münz an dem Korn /
 vnd Werthe gleichmäſſig ſey / ſchla-
 gen vnd auffrichten laſſen. Huic pe-
 titioni ſubſcriptum eſt; habetur e-
 nim ibidem fol. proximè ſequenti:
 Auff diſen Articul mag die Kaiſerl.
 Majeſtät

Majestät leiden/ vnd verwilligt/ daß die Landschafften darvon reden/ vnd ihrem Gutbeduncken nach handeln/ vnd ein beständige Münz auffrichten.

4. Sed hic fortè non nemo arg. Leg. 1. ff. de nundinis ductus Ducatum Carniolix ob non usum jus monetandi amisisse dixerit. Verùm secundùm ea, quæ habet honorandissimus meus quondam in Jure utroque Professor D. Joannes Christophorus Schambogen in suis prælectionibus publicis ad Lib. 1. Institut. Tit. 2. §. 5. videtur, quòd non: licet enim per non usum regulariter privilegia ammittantur, ait tamen *excipienda esse illa, quæ absolute gratiæ sunt, in nullius gravamen cedentes: cujusmodi & jus monetandi est.*

est. Cur autem per merum non usum isthæc nunquam amitti videantur, argumento est, quod *viâ præscriptionis non, quia nemo est, qui præscribat, nec viâ renunciationis, quia in libera facultate est uti, vel non uti.*

5. Dices: Præscriptione jus monetandi obtineri potest, ergo & amitti. Respondeo omnino etiam præscriptione obtineri posse, aut non privativè, sed cumulativè; nec etiam adversus principali concessione jus monetandi habentem, sed adversus principem ipsum talis præscriptio procedit. Quapropter stante tantummodo sub his distinctionibus antecedenti, patet per se falsitas consequentiæ.

SECTIO IX.

An is, qui jus monetandi principali concessione, aut præscriptione obtinuit, necessitatis tempore, & in defectu pecuniæ valorem illius in liga, & pondere cœterùm bonæ ultra solitum augere, vel etiam monetam novam ligâ, & pondere, vel horum alterutro deteriorem servato valore ordinario procudere valeat? & utrum horum consultius?

Summaria.

1. *In intrinseca æquè, ac extrinseca numi bonitate sæpiùs mutationes evenerunt.*
  2. *Proferuntur bina exempla vilefactæ ligæ ex Plinio.*
  3. *Ex eodem adducuntur exempla ponderis imminuti.*
  4. *Recensetur ex Aristot. factum Dionysij Syracus, valorem monetæ duplicantis.*
5. *Enar-*

5. Enarratur quale , quantumque fuerit Imperialis unius incrementum circa finem prioris , & initium currentis sæculi.
6. Trifariam dividitur proposita sectionis questio.
7. Monetæ valorem non exaltat nisi habens potestatem legislativam.
8. 9. 10. Probatur auth. Aristot. & argumentis.
11. Neque pondus , neque liga numi licitè minuitur.
12. Probatio ratione ligæ remissivè.
13. Pondus numi leviari non posse probatur ex Cap. Quanto §. de jurejurando.
14. Idem probatur ex Ordin. monet. Ferd. Imp.
15. Præterea probatur ratione.
16. Demum leg. 1. Cod. de veteris numismatis potestate.
17. Consultius est monetæ bonitatem extrinsecam exaltare , ac intrinsecam diminuire ; & cur hoc ?
18. Datur ulterior ratio.

Non

Non de facto, sed de jure, & sic non quid fiat, sed quid fieri debeat, possitue, quæritur. Ast verò quamvis tantùm quid fieri debeat, aut fieri consultius possit, principaliter in quæstione sit, attamen & quid aliquando factum fuerit, accidentaliter recolere, non omnino ingratum fore suspicor.

1. Certum est tam hoc, ut moneta ligâ, & pondere solito deterior, servato valore pristino cuderetur; quàm etiam hoc, ut valor monetæ Ordinariæ extraordinariè augetur, jam pridem, & sæpiùs evenisse.
2. Bina exempla monetæ in liga deterioratæ ex C. Plinij Secundi lib. 33. innotescunt: & primum quidem cap. 3. secundum verò cap. 9. jam fati libri enarratur. Priori loco Plinius

nus citatus sic loquitur: *Livius Drusus in Tribunatu plebis octavam partem æris argento admiscuit. Posteriori capite autem ita habet: Miscuit denario Triumvir Antonius ferrum, miscuit æri.*

Idem etiam Plinius dicto Lib. 33. Cap. 3. author est monetam pristino suo pondere defraudatam, & alleviatam fuisse; ait etenim: *Pondus æris imminutum bello Punico primo cum impensis Respublica non sufficeret, constitutumque, ut asses sextantario pondere ferirentur: ita quinque partes factæ lucri. Et paulò post iterum: Postea Hannibale urgente, Q. Fabio Maximo Dictatore asses unciales facti, placuitque denarium XVI. assibus permutari: quinarium octonis: sestertium*

*quaternis: ita respublica dimidium lu-
crata est.*

4. Aristoteles autē extraordinarium nobis ordinariæ olim monetæ augmentum palam, manifestumque facit. Hoc siquidem attestante Oeconomicorum Lib. 2. Dionysius Syracusanus, cūm cives mutuò datam reposcerent pecuniam, omne ad se argentum deferri jussit, *allato autem argento percussit numum ita, ut denarius unus æstimaretur duobus.*

5. Sic etiam, ut plura, quæ passim in authoribus, & Recess. Imp. legere licet, missa faciam; sic, inquam, etiam uti reperio in adnotatione quadam Augustæ Vindelicorum anno 1632. impressa, Imperialis (Germanis Reichs-Thaler dicitur) qui prioris sæculi anno 82. 83. 84. 85. &

85. & 86. floreno uno, & cruciferis
 solummodo octo constitit, anno
 1587. valoris sui incrementum ha-
 buit crucifero uno: etenim expēde-
 batur jam fato An. 1587. fl. l. Cr. 9.
 crevit deinde ulterius

Anno 1590.	- - usq; ad	I. 10.
Anno 1594.	- - usq; ad	I. 11.
Anno 1596.	- - usq; ad	I. 12.
Anno 1603.	- - usq; ad	I. 14.
Anno 1605.	- - usq; ad	I. 15.
Anno 1607.	- - usq; ad	I. 16.
Anno 1608.	- - usq; ad	I. 20.
Anno 1609.	- - usq; ad	I. 24.
Anno 1613.	- - usq; ad	I. 26.
Anno 1614.	- - usq; ad	I. 28.
Anno 1615.	- - usq; ad	I. 30.
Anno 1618.	- - usq; ad	I. 32.
Anno 1619.	- - usq; ad	I. 48.

f. Cr.

An. 1620.	Mens. Feb. usq; ad	2.	4.
	Mens. Jun. usq; ad	2.	8.
	Mens. Nov. usq; ad	2.	20.
	Feb. usq; ad	2.	24.
	Mar. usq; ad	2.	30.
	Apr. usq; ad	2.	36.
	Maj. usq; ad	2.	48.
An. 1621. Mens.	Jun. usq; ad	3.	6.
	Jul. usq; ad	3.	15.
	Aug. usq; ad	4.	---
	Sep. usq; ad	4.	30.
	Oct. usq; ad	5.	---
	Nov. usq; ad	5.	30.
	Dec. usq; ad	6.	30.
	An. 1622. Mens	Jan. usq; ad	7.
& demum Mense Feb. ejusd.			
Anni imperialis unius valor			
exaltatus est usq; ad - - -		10	

Sileo de incrementis alterius generis monetarum , quamvis iisdemmet temporibus acciderint; etenim omnia huc congerere quid superfluum fore , econtrà autem vel in solo etiam imperiali tantum, totiesque tam brevi temporis spacio factum augmentum oculis lectoris me proposuisse sufficientissimum existimavi. Manum proinde de tabula.

6. Propositam quæstionem quod attinet, eandem in tres quæstiones dispesco, ut prima quæstio sit: an is, qui præscriptione, vel principali concessione jus cudendi monetam nactus est, eandem ex causa ultrasolium augere valeat? Secunda quæstio: An tali monetario Domino novam monetam ligâ, & ponde-

re, aut horum alterutro deteriorem servato valore ordinario procedere fas sit? Tertia demum quæstio: Quid horum fieri sit consultius?

7. Ordine ad ternas hæc quæstiones, & quidem ad primam cum distinctione respondeo: aut gaudet talis quispiam potestate legislativâ præter jus monetandi sibi concessum, seu præscriptum, aut non gaudet: si primum, dico eum ex causa valorem ultra solitum augere posse; si secundum, constanter

8. nego. Ratio autem est, quòd ut dixi suprâ sectione secunda Num. 14. numus *apò tû nômu*, id est à lege nomen sortiat, ac lege valeat, id quod valet: Sic enim Aristoteles Lib. 5. Ethicorum Cap. 8. *Ex hominum quasi pacto, & convento, quodam-*

dammodo successit numus, atque ob hanc causam nómisma vocatur à græcis apò tû nómu, idest à lege: quia non naturâ, sed lege valeat, sitque in nobis situm, enim immutare, inutilemque reddere.

9. Deinde numi valor non aliter augmentatur, ac obligando, adstringendo, & imperando, ut scilicet ille numus, qui exempli gratia priùs expendebatur, & accipiebatur pro 6, aut 15. ex post expendatur, & accipiatur respectivè pro 7. & 18. Atqui legis virtus hæc est obligare, adstringere, & imperare per Leg. i. 10. & Leg. 7. ff. de legibus, ergo. Hinc etiam fit, quod solummodo ibi, ubi qui valorem numis auxit, legem dicere valet, numus tanti expendatur, & acceptetur; quanti is eum vult expendi, & acceptari: nec ultra

obligatio hæc sese extendit, utpote,
 quod *extra territorium jus dicenti im-*
purè non pareatur, per Leg. fin ff. de
 jurisdictione.

II Ad secundam quæstionem dico
 nequaquam licere monetam ligâ,
 & pondere, aut horum alterutro
 solito deterioremanente ordina-
 12. rio valore proeudere. Quod qui-
 dem quo ad ligam jam probatum
 est suprâ sectione 5. quo me, ut
 13. brevior sim, refero: Quo ad pondus
 autem assertum probo primo ex
 Cap. Quanto §. de jurejurando, in
 quo summus pontifex Innocentius
 tertius Arragoniæ Regi, qui mone-
 tam patris sui usque ad certum tem-
 pus se conservatum juravit, consu-
 luit, & mandavit, *ut reprobata monetâ,*
quæ à legitimo pondere fuerat defrauda-
 ta,

ta, alia sub nomine patris moneta cudatur, quam ad legitimum pondus reducat. Ubi parentheticè, & obiter notandum ideo dici aliam monetam patris nomine cudendam, ut vel sic juramento saltem quadamtenus stetur, cùm ei adæquatè stare sit illicitum. Si ergo moneta suo debito destituta pondere, eaque jam pro priori causa, nihilo obstante juramento in contrarium, attamen reprobanda, & nova ad legitimum pondus reducenda: quidni jure merito dixerim monetam levioris, ac par est ponderis hodie procudere non licere.

14. Id quod porrò, & pro secundo probatur ex Ordin. monet. de anno 1559. ubi in §. 2. & seq. Imp. Ferdinandus I. per expressum jubet,

Das eine gemeine Reichs-Münz / im
 Namen / Stück / vnd Gehalt / auf ein
 fein Marck Silbers / Kölnisch Ge-
 wicht gesetzt / vnd außgetheilt wer-
 den soll / nach volgender Gestalt.
 Zum ersten / im Stück / daß ein
 Reichs-Gulden / oder sechzig Kreu-
 zer gelten / sollen auff die Kölnisch
 Marck gehen / zehenthalb Stück.
 Et sic de cæteris. Non autem divi-
 deretur secundum præscriptum
 jam fatæ ordinationis, si levioris
 ponderis moneta fieret, quia plura
 corpora, ac novem cum dimidio
 ex marcha conficerentur, aut certè
 si plura non conficerentur corpora,
 saltem materiæ tantùm quantùm
 ultra illa novem cum dimidio re-
 maneret. Idipsum est in reliquis
 monetæ speciebus. Huc etiam

anneetere libet confirmationis gratià ejusdem ordinat. Monet. S. 31. cujus tenor hic est. **Hierauff setzen / ordnen / vnd wollen Wir / zc. daß hinfürter im Reich Teutscher Nation kein Münz- Herz zc. einige andere Sorten / oder Stück der Münzen zc. dann wie die hieroben in disen Unsern Kaiserlichen Edict bemeldet / benannt / vnd außdrucklich fürge- stellt / münzen / schlagen / machen / oder an statt einiger Bezählung auß- gehen lassen soll / zc. his verbis uti- que ad intentum nihil clarius.**

15. Eadem assertio probatur tertio: Si valor numi solitus permaneret, quantitas autem, & pondus numi diminueretur, numi bonitas extrinseca (id est valor) bonitati intrinsecæ (id est materiæ quo ad sui quan-

quantitatem, leu pondus) non cor-
 responderet: atqui bonitas extrin-
 seca cum intrinseca correspondere
 debet, ergo. Majorem proposi-
 tionem vix aliquis negaverit, utpo-
 te lumine naturæ notam, hinc pro-
 batione non eget: Minorem verò
 probat Paulus in Leg. 1. ff. de con-
 trahenda emptione. Glos. ibid. in
 verbo *præbet*. Aristoteles Lib. 1.
 Polit. Cap. 9. & quæ præterea paul-
 lò fufius dicta sunt in sectione quar-
 ta Num. 7. ulque ad finem, quæ
 ibi vide.

16. Postremò pro hac sententia stant
 ipfimet Sacratissimi Imperatores
 Valentinianus, & Valens in Leg. 1.
 Cod. de veteris numismatis pote-
 state Germano Præfecto Prætorio
 sic rescribentes: *Solidos veterum prin-*
cipum

cipum veneratione formatos, ita tradi, ac suscipi ab eumentibus & distrabentibus jubemus, ut nihil omnino refragationis oriatur, modo ut (enquam bene ad propositum) debiti ponderis sint, & speciei probæ.

7. Binis hisce resolutis quæstionibus quivis facile conjecturaverit; quid responsurus sim ad quæstionem tertiam: nempe necessitatis tempore monetæ cæterum bonæ valorem ultra solitum augere consultius utique esse, ac novam ligâ & pondere, aut alterutro horum deterio-rem præcudere. Siquidem ex ijs, quorum unum omnino, & quovis tempore illicitum, alterum autem saltem suo tempore licitum est, isthoc præ illo utiq; necessitatis tempore consulendum erit.

18. At esto (in falsa hypothefi loquor) esto, inquam, æquè unum, ac alterum ex causa licitè fieri posse: attamen indubitanter existimo potiùs valorem monetæ ligâ, & pondere bonæ augmentandum, quàm monetam novam priori quomodolibet deterioremem cudendam esse, ex ratione, quòd id potiùs eligendum fit, quod quàm minimè nocivum videri potest: veriffimum autem est augmentum monetæ aliàs bonæ non tam, quàm diminutionem illius quo ad ligam, vel pondus nocere; cum, dum augmentum fit, faltem aliquid accrefcat, & fic futuri decrementi onus alleviat, econtrà autem in diminutione ponderis, aut ligæ nemini quidquam accrefcit, & tamen devaluationem aliquan-

do

do certò certius futuram omnibus
minuitur.

SECTIO X.

Satis fit non nullis objec-
tionibus, quæ priori lectione
decisis opponi possent.

Summaria.

1. *Permutantes numum pluris, ac Prin-
ceps taxat, illius valorem non augmen-
tant.*
2. *Quando moneta augmentum sump-
pisse dici
possit?*
3. *Collato regali monetandi etiam intrinseca,
& extrinseca cædendarum monetarum
bonitas præscripta est.*
4. *Fridlini sententia asserentis hodie non am-
plius standum esse præscriptæ Imperij li-
gæ, & ponderi proponitur.*
5. *Refutatur quæ causa infinitarum confu-
sionum.*

6. *Contra eandem ostenditur non obstante varietate valoris argenti ligam fuisse eandem.*
7. *Ex Fridlini argumento ineptissima sequela deducitur.*
8. *Solutio argumenti à casu necessitatis remissivè.*
9. *Pfennigk sententia de moneta provinciali.*
10. *Reijcitur quà contraria Recess. Imp.*
11. 13. *Bonitas intrinseca, & extrinseca correspondere debet correspondentiâ connaturali, & solitâ.*
12. *Quid hac in re connaturale, & solitum, quid præternaturale, & insolitum dicatur?*
14. *Quid intersit, si exaltetur extrinsecum, vel minuatur intrinsecum numi remissivè.*

SUffragos audire mihi videor. Uni quippe prima proximè præcedentis sectionis decisio; alteri altera; tertia tertio minus arridet. Est, qui primæ opponat: quòd non tantum

tùm illius, qui potestatem legislativam habet, sed & privatorum sit, numos in suo valore augere; cum indies videamus à campforibus, & mercatoribus E:G: aureos, qui aliàs vigore generalium de dato 10. Decembris anni 1692. quatuor tantummodo taxati sunt florenis, ternis, & quaternis grossis suprâ, imò aliquando etiam pluris cambiari & permutari. Ast quàm leviusculum hoc est! Scimus enim omnes, etsi campforum, & mercatorum nonnulli, sibi, suosque in usus commodiores, aureos pluris cambiant & permutent, eos tamen ab alijs nequaquam pluris, ac pro quaternis florenis acceptari, quod ipsum arguit monetam ultra id, quod Princeps terræ, & Legislator vigore ge-

neralium fucrum statuit, nihil aug-
 2. menti sumpſiſſe : quoniam ut re-
 verà moneta in ſui valore augmen-
 tum ſumpſiſſe dici valeat, neceſſe
 eſt eam non tantùm uni, & alteri,
 ab uno, aut altero, ſed indifferentè
 cuivis, & à quovis æqualiter expen-
 di poſſe, atque hinc etiam viciffim
 univerſaliter acceptari debere. Cu-
 jus ratio datur in Leg. 3. ff. de in li-
 tem jurando : *cùm certa ſit nummo-
 rum æſtimatio.* Quod itidem con-
 firmatur ex his, quæ habet Joannes
 Calvinus in Lex. Juris verbo Mo-
 neta, dum dicit *Monetam* dici à *mo-
 nendo*, quòd nos ſigni impreſſione precij
moneat : non autem moneret precij,
 ſi primùm, quanti hic, aut ille eam
 accipere vellet, aut deberet, inda-
 gare, & pacifci oporteret.

3. Eidem decisione primæ porrò alius oggesserit, concessio uno, censentur etiam concessa omnia illa, sine quibus id, quod concessum est esse non potest, ergo concessio jure monetandi censetur etiam concessum esse jus imponendi valoris, estò quis potestate ferendi leges non polleat: cùm moneta sine valore esse nequeat. Atqui ex identitatis ratione indubitatum est eum, qui valorem numis imponit, eundem etiam valorem numis augere posse, ergo. Sed nec hoc argumentum quidquam in contrarium urget: nam illa concessio semper est modificata, cancellisque Recessuum Imperij restricta, ac conclusa; imò intrinsicam æquè, ac extrinsecam bonitatem cudendis in futurum numis

præferibens : ita Ferdinandus ipse
 in Ordin. Monet. de anno 1559.
 Wäre es auch Sach / daß einiger
 Reichs-Stand / so mit Freyheit der
 Münzen nicht begabet ist / künfftig-
 lich solche Freyheit / Gold oder Sil-
 ber zu münzen / von uns oder unsern
 Nachkommen am Reich außbrin-
 gen / vnd erlangen wurde / in wel-
 chen Wege solches beschehe / dem
 sollen / vnd wollen wir / vnd unsere
 Nachkommen / dieselbig Freyheit
 keiner andern Gestalt geben / nach zu-
 stellen / dann daß er diser unser Ord-
 nung vnterworffen / auch Inhalt
 dieses unsers Kaiserlichen Edicts, zu
 münzen schuldig / vnd verbunden sey.
 Et sic hoc iplo jam in antecessum à
 concedente , numo impositus est
 valor.

valor. Ex his per se patet respon-
sio ad argumentum.

4 Aliorum oculis decisio secunda fe-
stuca est, è quorum numero video
Illustr. D. Augustum Fridlin L. B.
ab Hegi Salisburgi monetarium in-
spectorem, qui suæ circa rem mo-
netariam anno 1679. die 20. No-
vembris Celsissimo Principi Archi-
Episcopo Salisburgensi, in scriptis
oblatae opinioni inter reliqua hæc
inseruit: quòd moneta in liga, &
pondere ex præscripto constitutio-
num imperialium ampliùs procu-
denda non sit, eò, quòd non lex
tempori, sed tempora legibus im-
perare videantur; & quòd argen-
tum hodie non æquè levi precio
ematur, nec etiam eâ facilitate, ijs-
demque expensis, utpote indies

profundius, intimiusque quærendum, è visceribus terræ extrahatur, **S.**ac olim. Verùm pace illius dixerim: stante hac sententiâ sequeretur, quòd prout quisque jam pluris, jam minoris argentum emere, vel etiam id majoribus, aut minoribus expensis è terra eviscerare necesse habeat, sic quoque comparatione factâ jam plus, jam minus ponderis, vel ligæ numo dare possit; unde infinitæ circa rem monetariam confusiones orientur; nec minus etiam à quolibet ex monetarijs dominis, imò verò ab uno eodemque, in annos, quin & aliquando in menses singulos distinctæ in liga, & pondere monetæ signarentur. Quod quàm longissimè absit.

6. Præterea quæro , num ab anno 1582, quo tempore imperialis unus tantummodo floreno uno, & cruciferis octo expendebatur, usque ad annum 1622. ad quod tempus usq; à prædicto anno successivè imperialis unus (uti sectione nonâ dictum) sui valore usque ad florenos decem excrevit ; num inquam semper interea una marcha argenti æqualiter empta fuerit ? vix hoc dici poterit, & tamen vel attestantibus ipsismet intra annum 1582. & 1622. signatis imperialibus videmus præscriptam ijs ligam, & pondus observatum fuisse.

7. Adhæc quòd fortè in uno, aut altero locò in auri- vel argenti- fodinis majores successu temporis expensas, ac antea fieri necesse fit, malè

sequitur licitè solitam ligam , & pondus deteriorari. Quid enim si monetarius Dominus , uti horum plures sunt , argenti - fodinam non habeat, aut eandem totaliter aliquãdo exhauriat , an ideo numus sine omni ligâ , & pondere esse poterit ? Cæterùm sæpiùs accidit , ut , quo profundius terra exploratur , eò copiosius , & purius aurum , argentumue elatebretur. Quid quòd aliquando etiam , DEO propitio , hujuscemodi terræ divitiæ communi omnium bono inopinatè pandantur.

8. Quòd si præterea quispiam argumenta secundæ decisionis ad casum necessitatis ex legis trahenda negaverit , hunc ad dicta Sect. 5. Num. 12, remitto ; ego verò ad respon-

spondendum his, quæ Guilielmus Pfennigk in tract. De rei numariæ mutatione, & augmento Lib. 2. Cap. 8. Num. 19. dictæ decisioni meæ in contrarium scripsit, me accingo. Putat is ibi monetario Domino monetam saltem provincialem (*die Land-Münze*) non ex præscripto, sed ad libitum fabricare liberum esse hac positâ ratione: *Nam sicuti illa (intellige moneta provincialis) extra territorium regulariter nullum habet valorem, regulis quoque ad ligam imperij non tenetur.*

10. Sed mirum quantum à Recessibus Imperij recessit, & deviavit: & nisi pro excusatione afferat se non de jure, sed de facto sermocinari, nescio quid respondere possit ad Recess. Imp. de anno 1566. §. 155.

qui §. decisionem meam quo ad provincialem, ac proinde tantò magis quo ad communem Romano-Germanici Imperij monetam hisce confirmat: Es soll auch den Grentzen / vnd Landschafften / die hiebevör ihre sonderbahre Land-Münzen in ihren Bezürcken gehabt / vnd gebraucht / hinfürter sich derselbigen auch zu gebrauchen / vnd zu ihrer Gelegenheit anzustellen vbenommen seyn / jedoch daß dieselbige Land-Münzen auch NB. auff den Gehalt / vnd Werth der Reichs-Münzen regulirt / vnd geordnet werden. Da sich dann auff den Probation-Tagen befinden wird / daß einer / oder mehr Ständ / weiter als obstehet / vnd durch die Grentz verglichen / Münzen wurde / daß wollen wir sambe
 den

den Greysſen / darunter ſie geſeſſen /
 abſchaffen / vnd keinen ſeines eignen
 Willens in diſem zu handeln geſtat-
 ten.

¶ I. Unum ſuperest, ut enervem : id
 nempe, quod in ſpecie tertium de-
 ciſionis ſecundæ argumentum la-
 beſactare videtur. Scilicet: Si bo-
 nitas extrinſeca bonitati intrinſecæ
 correfpondere neceſſe habet, ſe-
 quella eſt, ut neque valorem mo-
 netæ aliàs in liga, & pondere bonæ
 hucusque ſolitum unquam aug-
 mentare fas ſit, contra dicta, & con-
 ceſſa in prima deciſione prioris ſec-
 tionis. Verùm, quæ in dicta de-
 ciſione prima prolata ſunt ratione
 correfpondentiæ intrinſecæ, & ex-
 trinſecæ, intelligantur oportet de
 correfpondentia intrinſeca, & ex-
 trin-

trinfeca folita, & connaturali, non de ea, quæ præternaturalis eſt, & 12. inſolita. Connaturale autem, & ſolituſ hac in re dicitur, quod Re- ceſſ. Imp. & Ordin. Monet. præ- ſcripſerunt : Sicuti e contra præter- naturale, & inſolituſ dicenduſ id, quod quidem ibidem expreſſè præ- ſcriptuſ non eſt, fieri autem quan- doque cauſâ urgentiſſimâ ſic reſpo- ſcente imperialibus exemplis edocti 13 permiſſuſ dignoſcimus. Unde reſpondeo ad arg. diſtinguendo : ſi bonitas extrinfeca bonitati intrin- ſecæ correfpondere debeat connat- uraliter, ſequitur valoreſ mone- tæ nunquam augeri poſſe, nego ſe- quellam, ſi ſecùs, tranſeat. Dico ergo ſufficere, quòd intrinfeca, & ex- trin-

trinseca bonitas connaturaliter correspondeat, quod & fieri debet.

14. Tertia decisio suppositis duabus prioribus vix difficultatem patitur: licet enim primo obtutu nihil interesse videatur, numusne bonus exaltetur, an alius vilioris ligæ, vel levioris ponderis servato pristino valore efficiatur: cùm quantò pluris, aut melioris materiæ prior sit, tantò pluris quoque debeat acceptari. Quia verò quid intersit jam. Sect. priori Num. 17. & 18. dictum est, ad alia digredior. Ergo sit

SECTIO XI.

De multifarijs veterum Romanorum, & recentium Romano-Germanicorum numorum formis.

Sum

Summaria.

1. Diversissima, & penè innumera sunt veterum numorum forma.
2. Primi numi Janum bifrontem, & rostrum navis referunt.
3. Quid præferant numi primis proximi?
4. Signati à Illviris monetalibus familias Rom. exhibent.
5. Quid in familiarum numis, antèriùs insculpti Dij, Deaque denotent?
6. Quibuscum in postera numi parte familiarum dignitates, & res bene gestae indigitentur?
7. C. Jul. Caesar arrogato Rom. Imperio, jus quoque monetandi, non tamen privati- vè, sibi arrogavit.
8. Deinde Tiberius S. P. Q. R. non nisi aes signare passus est.
9. Tandem & æris signandi potestas adempta fuit.
10. Qui Rom. Imperatores numos antèriùs signârint?
11. Ea, quæ in eorundem aversa parte incidebantur, generatim perstringuntur.
12. Laus

12. *Laus Fr. Mediobarbi , ad quem specia-
lora desiderans remittitur.*
13. *Generaliter insinuatur , qualiter hodie-
ni numi signari soleant.*
14. *Formas específicas ipsi adhuc numi exhibent , exterminio secuto Tract. Hoffmanni, & Lucij exhibebunt.*

1. **D**istinctas non tot mentiebatur formas Proteus quot formis numi ab invicem discernuntur: has omnes describere supersedeo , nec enim libellus hic tot , tantasque exciperet , esto mihi vel solissimis etiã figlis easdem insinuare mens foret : generatim itaque tantùm paucula , & quidem omissis ijs , quæ ad exteras non ad Romanam , aut Romano-Germanicam gentem spectant , complectar.

2. Antiquissimi , ijque primi Romanorum numi parte anticâ bifron-
tem

tem Janum , posticâ rostrum navis referabant, cujus ipsimet numi, & Plinius Lib. 33. Cap. 3. testes sunt.

3. Alij primoribus proximè accedentes anteriùs faciem Deæ Romæ, vel genij Senatûs , vel genij Populi Romani &c. exhibent , aversi autem ratem , ovem , bovem, vel si argentei sint, bigas , quadrigas , victorias &c. repræsentant.

4. Ij, quos III- viri monetales auro, argento, æri flando, feriundo constituti, dum adhuc populare Romanum fuisset imperium , suo ex arbitrio, & beneplacito signârunt, plerique omnes Romanarum familiarum sunt monumenta: Eas omnes recensere absterret nimietas, recensitas autem curiosiori lectori in Bibliotheca numismatum Burch.

Gott-

Gotthelf. Struvij Cap. 2. legere, aut etiam, si malit, unà cum numerum formis descalpratas videre licebit in 5. Familijs Rom. Caroli Patini. Interim hìc hoc adnoto, quòd primæ hujuscemodi numismatum frontes plerumque varias Deorum, Deorumque facies præferant: prout scilicet quæque familia aut ab una, alterave Deitate suam se originem trahere jactitabat, aut uni alterive Deitatum earumdem quaqua de causa se plus debere agnoscebat. Atque hinc conspicimus in numis gentis Juliæ Venerem; in numis, qui Petiliæ debentur familiæ, Jovem; qui Calpurniæ, Numam; qui Thoræ, Junonem Lanuviam; & 6. sic de cæteris. Postera verò numerum facies plurimas nos Roma-

norum antiquitates edocet: hinc per
 thenfas, per pontificalia, per aras,
 per sacrificia, sacrificulorumque in-
 strumenta superstitionem veterum
 Religionem, Sacerdotia, vel Pon-
 tificatus agnoscimus; ibi majesto-
 sam cujuspiam in fascibus, & secu-
 ribus, fellisue curulibus Præturam,
 Consulatum, Dictaturam suspici-
 mus, veneramur: Nunc hunc ex-
 spicis, & Cereris, Saturnique ima-
 ginibus magistratu ad frumentum
 emundum claruisse concludimus;
 nunc alium triumphalis currûs ob-
 tutu de Populi Rom. hostibus vic-
 torem, atque ideo gloriosissimum
 celebramus triumphatorem: sæpe
 numerò unum aliquem res à se, vel
 à majoribus suis in toga, vel sago
 laudabiliter gestas recollere experi-
 mur,

mur, & ut verbo complectar omnia, in sexcentis alijs locupletissimè, & mirum quantum curiosi scrutatores erudimur.

7. Nunc ad Rom. Imperatorum numos digredienti quasi per transennam commemorare libet, quòd statim initio mutati in monarchiam Reipubl. Rom. statûs jus monetandi unâ eum Rom. Imperio sibi C. Jul. Cæsar reapse quidem arrogaverit, simultaneè tamen S. P. Q. Romanum isthoc regale exercere passus fuerit, id quod & Octaviani Augu-

8. sti temporibus continuatum. Ast Tiberio ad Imperium evecto auri, argentique signandi potestas ad solos Augustos, & Cæsares tracta, nec nisi potestas æris signandi Senatui

9 relictâ, quæ tamen & ipsa ex mente

Struvij præcitati in Bibliotheca numismatum Cap. 3. *Sæculo III. simul cum argenti signandi jure, quod ab breve tempus Trojanus concesserat, erepta fuit.*

10. Dum ergo Rom. Imperatores seu simultaneè, seu soli monetandi jure potirentur, hoc (vel ipsis numis testibus) parentes, uxores, filios, nepotes, fratres, sorores, concubinas, aliosque præ reliquis in delicijs habitos honore dignati sunt, ut quemadmodum suis, sic quoque illorum effigiebus anteriori facie numi insignirentur, inscriptaque inibi nomina, dignitates, aliæve prærogativæ seræ transcriberentur posteritati. Posterioris istorum metnumorum faciei signaturas, & inscriptiones quis in tanta penè infinitudine

tudine fingillatim recollat? Dixi in tanta penè infinitudine : nulum etenim prilca Romanorum superstitio Deum, aut Deam commenta est, quem vel quam occasione felicitis, optatique cujusdam successûs jam sub hac, jam sub illa somniata proprietate cultum veneratumque, aut cultam veneratamque reperire non possis. Quid quòd specie plurium animantium, imò & inanimatorum ipsi sæpè sæpiùs denotentur, colantur, & colendi proponantur: uti per bovem Apis, vel Serapis; per centaurum, vel Iyram Apollo; per fulmen, vel aquilam Juppiter; per pavonem Juno, per cervam Diana; per equobalenam Neptunus; alia demum Idola

per alia Idolorum propria. Adhæc aliquando etiam per hostem prostratum, aut phænicem è proprio reviviscentem cinere *FELIX TEMPORUM REPARATIO* designatur: nonnunquã pontium, & portuum, sumptuosissimorumq; ædificiorum exhibitione admiranda quidem, feliciter tamen ad præfixum scopum perducta clarent molimina. Quidam præterea averforum numerorum captivis, trophæis, vel arcibus triumphalibus incisus victorias partas, & triumphos actos eloquuntur. Alij adumbratis congiarij distributionibus multifariam Augustorum erga Pop Romanum deprædicant liberalitatem. Nonnulli *VOTA X. XV. XX. XXX.* persoluta, & multa *XX. XXX. XXXX.*

nun-

nuncupata indigitant. Sed quorum hæc omnia? si in immensum hodie excurrere extra propositum est. Hæc ergo sunt o fati.

12. Quod si cui tamen hac in re curiositatem suam explendi animus est, Francisc. Mediobarbum Biragum adeat, utpote qui non minus ad stuporem, quàm ad antiquariorum utilitatem, & in studio metallico facilitatem defudavit, dum innumera, ut ita dicam, omnium metallorum numismata, potissima quidem ex Adolpho Occone, multa ex alijs, non pauca de suis collegit, & assignatâ secundùm Cronologiæ regulas cuiusvis numo propriâ sede, adjectisque compluribus elegantibus commentarijs in unum collegit.

13. Unum adhuc superest, ut scilicet posteriorum, atque etiam hæc nostra tempora attingentium Romano-Germanicorum numorum formas generatim perstringam. In hisce numis præter monetariorum Dominorum (sive jam summi sint, proprioque jure regali monetandi gaudeant, sive dependentes, & ex speciali concessione idipsum exerceant) in hisce inquam præter monetariorum Dominorum effigies, nomina, dignitates, & valorẽ, quæ plerumque alteram numi faciem explent, conspicienda quoque sunt in parte averſa ut plurimum cum eleganti quodam, & symbolico dicitorio eorundem propria insignia, rariùs verò horum vice symbolum ipsum oculis obycitur. Atque his
 alte-

alterius quoque faciei solitæ formæ
 14. generatim indigitatæ sunt: speci-
 ficas verò passim in numis ipsis cui-
 vis etiamnum hodie videre fas est,
 quarum pleræque quamvis secutu-
 ro paulò post in conformitatem Cæ-
 sareorum generalium exterminio,
 pro majori parte nostris eripientur
 oculis, sequiori tamē ætate in novis-
 simis Leonh. Wilibaldi Hoffman-
 ni, & C. L. Lucij tractatibus de mo-
 netis, quorum primi tractatus *Alter
 vnd Neuer Münz-Schlüssel* poste-
 rioris verò *Neuer Münz-Tractat*
 inscribitur, ex ibidem annexis
 numerorum schematibus,
 poterint videri,

SECTIO XII.

De numis Romanorum
usualibus, eorum magnitudine,
speciebus, & valore.*Summaria.*

1. *Numi, & numismata in latiori significatione quid?*
2. *Numorum nomine propriè veniunt usuales numi.*
3. *Numismatum verò, qui usuales non sunt.*
4. *Veteribus Numis classes tres assignantur.*
5. *Numi maximi moduli quartam usualium classem non constituunt.*
6. *Probatum ex Joanne Vaillant:*
7. *Item auctoritate Josephi Monterchij.*
8. *Cujus magnitudinis cujusvis classis numi sint?*
9. *Recensentur veterum numorum species.*
10. *Aureus Romanus, Solidus, & sextula idem sunt.*
11. *Aurei ratio incomprehensibilis.*
12. *Quid*

12. *Quid requiratur ad exactam notitiam valoris aurei ?*
13. *Analogia auri ad argentum decupla.*
14. *Vetus aurei valor , cui hodierno valori assimiletur ?*
15. *Denarius unde dictus ? ejus synonyma , nota ; varium circa precium aestimium.*
16. *Valor denarij , valori 4. grossorum comparatur.*
17. *Bigati, & quadrigati sunt itidem denarij.*
18. *Quinarius unde dicatur ? ejus synonymum , nota, & valor.*
19. *Sestertius unde dicatur ? ejus synonyma , nota, & valor.*
20. *Sestertius , & sestertium differunt , & quomodo ?*
21. *Admonitio , quod solùm sermo sit de solitis X. V. HS. non de ijs , qui urgente necessitate solito pluris permutabantur.*
22. *Affis synonyma , & valor.*
23. *Semissis valor , & synonyma.*
24. 25. 26. *Valor trientis , quadrantis , & sextantis.*
27. *Quando , & quatenus pondus affis diminui cœperit.*

1. **N**OMINE numorum , & numismatum secundum latiorē significationem sumptorum veniunt laminæ maximam partem in rotunditatem , nonnunquam etiam in quadraturam , quin & in ambiguum efformatæ , ac utraque ex parte suis typis , characteribus , cælaturisue conspicuæ. Hi sub hac significatione contenti nummi , & numismata , sive de priscis Romanis , sive hodernis Romano-Germanicis sermo sit , duplicis sunt generis. Sunt etenim nonnulli , ijque plurimi , quos exercendorum commerciorum gratia necessariò jam olim inductos fuisse ex Sect. I. constat , quosque etiamnum hodie commercijs aptos , & adaptari videmus : atque hi propriè & strictè nummi

3. mi dicendi sunt. Sunt itidem alij, ijque Solummodo, veluti cippi quidam ad rei cujuspiam honorificæ, aut benè gestæ memoriam conservandam, ac in posteros propagandam accommodati : & hujusmodi in sua propria, & stricta significatione latinis Antiquarijs numismata, Italis vero Medaglioni dicuntur. De numismatibus strictè sumptis sequenti Sectione sermo erit copiosior : isthoc verò loco ferè tantùm de numis sic propriè dictis nonnulla deducere mens est.

4. De veteribus Romanorum numis hæc cape. Tres illis classes communiter ab Antiquarijs assignantur, ita ut primam classem sibi vendicent numi ex ære magno secundam fortiantur numi ex ære medio.

mediocri; & tertiam demum classem constituent numi ex ære parvo. Alij hos numos ex ære magno, mediocri, & parvo numos magni, mediocris, & minimi moduli nuncupant. Sed hinc non moror, utrumq; enim bene, quia utrumque sub diversis vocibus idem significat.

5. Dices: Passim Antiquarij numerorum maximi moduli mentionem faciunt, ergo quaternæ, & non solum ternæ eorum sunt classes. Provocatus præter opinionem paulò ante dictis non nihil adversari cogor, dum ad propositam quæstionem responsurus quædam, quæ sequenti sectioni servanda existimaveram, isthuic sectioni includere necesse habeo: Ast paucis rem expedio, ut quàm minimùm à promissis

sis recessisse videar. Verum est
 Antiquarios passim de numis ma-
 ximi moduli differere, atque hinc
 concedo antecedens propositi en-
 thimematis; quia verò numi signi-
 ficatione latè, non strictè sumptâ
 utuntur, hinc nego consequen-
 tiam. Quòd autem numus latâ
 significatione, non strictâ, quatenus
 nempe humanis tantùm deservit
 commercijs (de quo hîc loci agitur)
 accipiatur; duplici authoritate, ni-
 mirum Josephi Monterchij, & Jo-
 annis Vaillant comprobasse suffi-
 ciet. Et Vaillant quidem in præ-
 fatione ad Tomum I. De numis-
 matibus Imperatorum Romano-
 rum præstantioribus ita loquitur:
*Qui (intellige numi) dicuntur esse
 maximi moduli, quos Itali vocant Me-
 dag.*

daglioni, rari sunt: & paulò post: *Ejusmodi numimole, cælaturâ, raritate cæteris longè superiores, non erant monetæ loco, ut cæteri omnes, sed ut nunc fit, numerabantur inter numismata, quibus consignabantur res præclarè gestæ, quæque amicis, aut exteris munificentia principis distribuebantur.* Monterchius verò de precio, & nobilitate numismatum maximi moduli in libello (qui inscribitur: *Rariora maximi moduli numismata*) differens sic habet: *Numismata maximi moduli cæteris omnibus præstant &c. reliqua enim numismata minora propter commercium tantùm, & pro ordinaria moneta cusa esse creduntur; cum nemo dubitet, quin ea, qua maximi moduli sunt, eum duntaxat in finem, ut Imperatorum, rerum-*
que

que ab ijs gestarum memoria conserva-
retur, & ad posteros propagaretur,
percussa fuerint. Recto stat ergo
talo assertum, quòd numi sic strictè
dicti in ternas distribuendi, collo-
candique sint classes.

8. Qui ad primam classem referuntur
ceu numi magni moduli, vel ex ære
magno magnitudinis ferè sunt flo-
reni germanici, crassitie tamen
eum exsuperant: Quos moduli me-
diocri, seu ex ære mediocri dici-
mus, eos spissiores satis esse nostro
quinario, aut ejusdem magnitudi-
ni proximè accedere videmus: Nu-
mos demum minimi moduli, seu
ex ære parvo cum magnitudine
grossi quidem, non tamen tenuita-
te (plerique enim omnes densio-
res sunt) propemodum comparare
I   licebit.

licebit. Quoniam verò unius cu-
 jusque trium harumce classium nu-
 mi non omnes omnino æquales,
 sed quosdam non nihil majores,
 nonnullos minores conspiciamus,
 prout quisque magnitudini infi-
 nuatæ unius, alteriusve classis ma-
 gis approximat, ita quoque eidem
 appropriandus erit.

9. Nunc de speciebus sub his tribus
 classibus contentis paucula, quæ
 ad pleniorē veteris Romanæ hi-
 storix, reique numariæ intellectum
 non tantum multum conferunt, sed
 scitu apprimè necessaria sunt, infi-
 nuare libet. Hæ autem ferè sunt
 numerorum species: Ex auro est Au-
 reus cum suo Semisse, & Tremisse,
 Ex argento Denarius, Quinarius,
 & Sestertius; ex ære demum Assis,
 semis.

femissis, Triens, Quadrans, & Sextans. De singulis aliquid.

IO. Aureus à sui materia sic dictus, an solidi (cujus vocabulum Priscis totum, & integrum significat) synonymum sit, aut cum solido in pondere, & valore conveniat, discrepant Authores; mihi autem Didacus Covarruvias Tom. I. Veterum numismatum collatione Cap. 3. §. I. quòd & solidus pro aureo, & aureus vicissim pro Solido in Jure sine discrimine usurpetur, evidenter demonstrate videtur. Sed quia hæc recolere longum foret, lectorem potius ad authorem ipsum remitto. Interim supposito hoc dubitandum non est aureum etiam Sextulæ nomine venire, cum & eodem nomine veniat solidus, arg. l. quo.

tiescunque Cod. De lulceptoribus,
Præpositis, & Arcarijs lib. 10.

11. Cæterùm plura hìc adhuc com-
memoranda fuiffent, aſt cum Leo-
nardo Portio De LLS. ingenuè fa-
tendum eſt: *Numi aurei ratio diffici-
lior, & quaſi incomprehenſibilis vide-
tur, quia pondus & pretium multipli-*

12. *citer variavit.* Ne tamen omni-
no nihil præſtiterim, hoc ſaltem
ſignifico, quòd qui priſtinum au-
reorum valorem exaſtè noſſe velit,
perſpectum cum primis habere de-
beat, cujus quilque bonitatis, vel
temperaturæ, & ponderis ſit: Dein
etiam quando Romanis major auri
copia, quando major defectus fue-
rit: pro varietate enim horum &

13. *analogia varia erit.* Aliàs autem
decuplam auri ad argentum analo-
giam

giam observare consultum fuerit ;
 quia hoc Romanos ipsos in condi-
 tionibus pacis cum Ætolis pactos
 fuisse ex Livio Lib. 8. Decadis quar-
 tæ mihi fol. 144. addiscimus in ver-
 bis : *pro argento si aurum dare mallet,*
darent convinit : dum pro argenteis de-
14 *cem aureus unus valeret.* Si igitur
 Aureus, aut solidus Romanus di-
 drachmus sit , viginti denarij, qui
 pondere sunt drachmæ unius, eum
 rectè exæquabunt ; si sit mono-
 drachmus, deni ; & sic de cæteris :
 & quia quaternis cæsareis grossis,
 seu cruciatis 12. per paulò post di-
 cenda denarius æstimandus, com-
 putus dabit aureum didrachmum
 valuisse, quot nostri 80. grossi , vel
 240. cruciati, qui florenos 4. effi-
 ciunt ; dabit itidem computus Au-
 reum

reum menodrachmum valuisse, quot nostri 40 grossi, vel 120. cruciati, qui efficiunt florenos 2. Pari- ter discurrendam de cæteris.

Quod de aureo dictum est, id quo- que proportionabiliter quoad om- nia intelligendum erit de Semisse & Tremisse Aurei; id est de me- dietate, & tertia aurei parte.

15 Denarius, qui nonnullis etiam Decussis, teste C. Plinio secundo historiæ naturalis Lib. 33. Cap. 3. decem assibus permutabatur, & uti vult ex Sosipatre Matthæus Hostus historiæ rei numariæ veteris Lib. 2. Cap. 6. Littera X. denotabatur: à jam fato denario assium numero denarij nomen denarium traxisse omnes ac consentiunt, ast non om- nes eodem eum precio æstimant; dum

dū eum eum nunc usitatis monetis conferunt : atque ideo five 12, five 13, five 14. quin & prope 15. cruciat-
 tis, seu cruciferis (vulgò **Kreuzer**)
 denarij valorem comparavero, lem-
 per asserti patronum & testem faci-
 16. lè repererim. Verùm ijs tantùm
 assentior, qui denarium illo valore,
 cujus 12. cruciati, seu cæsarei 4. gros-
 si sunt, exæquant : ratio autem est,
 quod ferme tantundem & Roma-
 nus Julius efficiat, quo cum vetus
 denarius in pondere, & liga penè ni-
 hil discrepat, id quod etiam, quo
 ad pondus, jam pridem ante me
 advertit Leonardus Portius de
 LLS. Libro 1. inquit : *Denarios
 antiquos ad nostros pondus maximè ac-
 commodabit, & cum pondere drach-
 mæ reperiantur, Juliis nostris Romanis,*

qui pondere ferè eodem signantur, &
17. *similibus comparari possunt.* Priusquam ad alias numorum species digredior, hìc hoc adhuc adnoto ex Hosto in cit. Tract. Lib. 1. Cap. 9. bigatos, & quadrigatos ab incisìs bigis, & quadrigis sic dictos denarij quoque pondere percussos, & id ipsum valuisse verisimiliter existimari.

18 Quinarius à quinis, quos valuit, assibus dictus est, tot autem asses quinarium valuisse ex cit. Plinij loco colligitur: cùm itaque denarij dimidium esse constet, collatus cum usuali nostra moneta secundùm paulò ante dicta, cruciatis senis, seu grossis cælareis binis æquivalet, necesse est. Ejusdemmet valoris etiam est victoriatus, qui, quia victoriâ signatus, sic dicitur. Utriusque

usque autem, id est & quinarij, & victoriatum sigillum est Littera V.

19. Sestertius, cujus nota est IIS, vel LLS, vel HS, vel etiam H-S, est denarij quarta, & quinarij dimidia pars, sic dictus, quasi semis tertius quòd duos asses, & tertij dimidium valore suo complectatur. Dicitur nonnunquam etiam numus, & sestertius numus. Hunc igitur quatuor denarij quadrantem, & quinarij dimidium grosso cæsareo, seu 3. cruciatis secundum supra dicta rectè

20. æstimaveris. At advertendum hic, quantum sestertius, si in masculino; & sestertium, si in neutro genere summatur, inter se differant; ne fortè quis idem masculinum, & neutrum significare existimet. Sestertius, ut dixi, duos

asses & dimidium, Sestertium autem sestertios mille denotat, id quod pluribus perspicuè comprobatur Hostus cit. Lib 2. Cap. 5.

21. Hic me erroris nemo jure arguet, quòd denarium denis, quinarium quinis, sestertium semitertio æstimandum asseruerim, etsi in Plinio cit. Lib. 33. ultrà suprà relata quoque legere sit: *placuitque denarium XVI. assibus permutari, quinarium octonis, sestertium quaternis*: etenim de ordinario tantùm valore sermo mihi est, hoc Plinij loco autem continetur valor extraordinarius; qui ex causa eodem modo olim, ac hoc nostro tempore accidisse experimur, ad auctus fuit.

22. Assis, sive As, qui & Æs à materia, & libra ab originario suo pondere

dere dicitur, ac inde etiam per literam L. significabur; Assis, inquam, quia decima pars est denarij, quem cæsareis 4. grossis, seu duodecim cruciatis comparavimus rectè, comparatur cruciato uni & quintæ parti alterius, ut sic paulò minus sit, ac 1. Cr. & 1. numulus.

23. Semissis five semis, quasi semi as dimidium assis est, dicitur quoque sexcunx à 6. uncijs, & Selibra à pondere semilibræ, æquivaletque tribus quintis partibus nostri cruciati, efficitque ferè $2\frac{1}{2}$ numulos.

24. Triens est tertia pars assis, hic proportionatè ad assem duas quintas partes nostri cruciati adæquat, ut ferè faciat $1\frac{1}{3}$ num.

25. Qua-

25. Quadrans seu Triuncis, vel triunx, vel teruncius, quòd trium uncia- rum fit, quarta pars est assis, valuit- que olim, quantùm nunc tres deci- mæ cruciati partes id est $1\frac{1}{4}$ num.
26. Sextans $\frac{3}{16}$ inferior fuit nostro nu- mulo, cùm enim is assis sexta pars fuerit, ex priori æquiparatione, duabus decimis cruciati, atque sic $\frac{13}{16}$ numuli assimilandus erit.
27. Sunt etiam, qui sextulam æreum numum, eumque minimum fuisse afferunt; quia verò sextula sexta un- ciæ unius pars, & sic sextantis duo- decima (qui ipse etsi integer, nu- mulo nostro, ut dictum, inferior est) induci nequeo, ut aliam sextu- lam præter eam, quam aureum esse ex sectionis hujus Num. 10. con- stat

stat, agnoscam; præcipuè quòd tam nullis minutijs necquicquam fit opus ad commerciorum usum, qui tamen introductioni numorum causam dedit. Non autem inficior sextulam pondus esse.

28 Hisce de Assè, & ejus partibus prolatis annecto, assè non semper ejusdem, sed varij fuisse ponderis, etsi valoris ejusdem: primùm quidem fuit unius libræ: quòd Plinius toties citatus indicat Lib. 33. Cap. 3. hæc (ex lectura Hadriani Junij, & Festi Pompeij, attestante Matthæo Hosto Historiæ rei numariæ veteris Lib. 2. Cap. 1.) habens, *Libra as unde etiam nunc libella dicitur, & dipondius dependebat duos asses.* Deinde fuit Sextantarij ponderis, quòd iterum idem Plinius ibidem nos hisce docet:

docet: *Libra pondus æris imminutum bello Punico primo, cum impensis respublica non sufficeret, constitutumque, ut asses sextantario pondere ferirentur. Postea sunt facti unciales, & demum etiam semiunciales, quod de nò idem ibidem sequentibus perhibet: Postea Hannibale urgente, Q. Fabio Maximo Dictatore asses unciales facti. Et pauculis interjectis: Mox lege Papyriana Semiunciales facti. Hæc de veteribus Romanorum numis.*

De numis nostratibus Romano-Germanicis, qui usui & commercijs deserviunt, de eorum magnitudine, de speciebus, & valore differendi, ne dicam necessitatem, nec causam video: hæc omnia enim omnes novimus, ignorat nemo: idcirco,

circo, ne cuipiam sim fastidiosus ;
hïc nihil moror.

SECTIO XIII.

De numismatibus in spe-
cie sic dictis,

Summaria.

1. *Quid sit numisma ? hïc , & remissivè.*
2. *Cur numismata æstimanda ?*
3. *Eorum generalis divisio.*
4. *Numismata honoraria quæ dicantur ?*
5. *Quæ missilia ?*
6. *Præter honoraria , & missilia dantur
etiam alia hodie ab artificibus elaborari
solita.*
7. *Numismatum honorariorum , & missilium
divisio.*
8. *Cur hïc loci non nisi tria præfigurentur ?*
9. *Quando Labaci numismata præmij loco
distribuebantur ?*
10. 11. *Qualia fuerint missilia celsiss. Prin-
cipis Thomæ Episcopi Labacensis.*
12. *Qui-*

12. *Quibus olim missilia spargere liberum fuerit?*
13. *Qui illa hodie spargere soleant?*
14. *Quo titulo capientes missilium domini fiant? refertur quorundam sententia.*
15. *Alia sententia proponitur.*
16. *Reprobatur prior.*
17. *Probatur posterior.*
18. *Spargens possessionem missilix retinet animo, donec id quispiam capiat.*

1. **N**Umilmata in specie, seu propriè sic dicta commerciorum usui non deservire, nec deservivisse, sed duntaxat cippos quosdam esse ad rei cujuspian honorificæ, aut bene gestæ memoriam conservandam, & in posteros propagandam ex anterioris sectionis XII. Num. 3. 6. & 7. constat.
2. Hæc tantò pluris æstimanda sunt, quòd (tanquam quæ cum re ipsa ferè

ferè nanci, atque ita historiarum plerumque ætatem excedere consueverunt) certa, infallibiliaque rerum gestarum sint argumenta.

3. Omnia numismata, si prima origo spectetur, honorariorum, & missilium genere comprehenduntur;
4. quoniam aut talia sunt, quæ principum, aliorumque primis dignitatibus conspicuorum munificentia in benemeritos, amicos, & subditos liberaliter distribuebantur, vel econtrà Principibus, aliisque dignitate conspicuis ad contestandam submissionem, cultum, gratitudinem, amorem, lætitiã, tristitiã &c. ab inferioribus, vel etiam æqualibus, publicã tamen authoritate pollutibus offerebantur: & hæc honorariorum vocabulo veniunt.

5. Aut talia sunt, quæ à Cæsaribus, Regibus, Principibus, Prætoribus, Coss. &c. in coronationibus, electionibus, aut alia quapiam universalilætitia in vulgus spargebantur: & hæc Institut. ff. Cod. & Novel. jure missilia nuncupantur.

6. Dixi si primaria origo spectetur omnia numismata missilium, & honorariorum genere comprehendi; hodie enim præter honoraria, & missilia alia quoque dari videmus, ea scilicet, quæ lucri causa artificiosa quorundam manu elaborata sæpenumero venum, ut merx exponuntur. Sed nemo dixerit hæc tantæ, ac illa æstimationis, & fidei esse; siquidem illa publicâ fulciuntur authoritate, hæc privatorum tantum arbitrio fabrefiunt.

7. Adhæc & hoc omittendum non est, quòd numismata honoraria æque, ac missilia sese inter differentissima sint, & vel à diverso, quem respiciunt, fine; vel à distinctis, quas denotant, rebus; vel à differentibus, ex quibus distribuuntur, aut sparguntur, causis, jam Augustalia, jam Augustalia, jam Auspicialia, nonnunquam Castrensia, Fecialia, Feralia, Festiva, Gratulatoria; quandoque Iconica, Irenica, Jubilæa, Lugubria, Memorialia, Monitoria; quædam Nuptialia, Præmialia, Socialia, Triūphalia, Typica, Votiva, & nescio, quibus adhuc sexcentis alijs vocabulis, nuncupantur.

8. Horum numismatum singula exemplaria proferre , vel exhibere superfedeo , ne forte finalis hæc selectio sui magnitudine priores exsuperet selectiones , præsertim quòd selectissimis quibusvis priori sæculo evulgatis jam pridem Joan. Jac. Luckius suum Sylloge numismatum illustraverit ; ea verò , quæ hæc nostrâ , & partum nostrorum ætate prodierunt , adhuc passim aut nostristerantur manibus , aut jam actualiter aliorum scalpello , vel calamo sint exarata : sufficiat ergo ex meis saltem tria , ob raritatem , & quòd hæc nus (quantum scio) eorundem nemo meminerit , penè ignota commemorare , & scalpello adumbrata ordine exhibere.

Primum, & secundum numisma argenteum est, quod tertium locum occupat, est ex auro; omnia autem magnitudinis, & formæ prout extant delineata.

9 Primum honorarijs, quæ præmia-
lia dicuntur, adscribendum : id
enim (uti Carniolæ Aquila ex una,
& ex altera parte inscriptio PRÆM.
SCHOLÆ PROVINCI : CAR-
NIOLÆ 1584 edocet) à Proceri-
bus Carniolæ in studiosæ juventu-
tis incitamentum, & gratiam cu-
sum, abhinc retrò annis centum, &
undecim bene meritis in scholasti-
cis certaminibus publicè fuit distri-
butum.

10. Quod secundo loco est, est è nu-
mero missilium jactatum electo in
Episcopum Labacensem zelosissi-
mo illo, penè dixerim, Carniolæ
Apostolo Thomâ Chrön, qui per-
spectâ sibi arduitate extirpationis
irradicati in Carniolæ, & adjacen-
tium locorum solo Luteranismi, &
econ-

econtrà proposito cælestis gloriæ præmio, hoc suo se in anteriori numismatis facie expresso, & inscripto symbolo **TERRET LABOR ? ASPICE PRÆMIUM** ad tam arduum opus stimulabat, & stimulari denotabat. Partem missilis posteram quod attinet, hac solùm memoriæ mandari voluit, quotus is Labacensium Episcopus, quâ die, quove anno ad jam fatum pervenerit, electusve fuerit Episcopatum.

I 1. Tertium locum occupans itidem missile est anteriùs prænominati Celsissimi Principis Episcopi principalia exempti Episcopatus Labacensis, nec non gentilitia Chrôniana insignia præferens cum hac inscriptione : **THOMAS. CHRON. IX. EPS. LAB. 29. MART.** quibus

bus verbis electionis dies designatur, prout etiam in postica parte ejusdem missilis **CONSECRATUS GRÆTII. 12. SEPT. 1599.** adnotatur.

12. Nunc, postquam jam supra Num 6. insinuatum, quòd numismata, quæ missilia non sunt, etiam privatis fabricare liberum sit, aliquid de missilibus. Hæc in auro æquè, ac argento **Coss. & Prætoribus** in ludis, quos ad initium magistratûs edere solebant, in liberalitatis, & lætitiæ signum jactare in more positum, & liberum fuisse nemo jure negaverit; quia has jactationes in **Novel. 105. Cap. 2. §. 1.** ad certum modum revocatas, dein etiam in **Novel Leonis 94** in totum iisdem interdictas legimus. Hoc munificen-

ficentiæ , & liberalitatis indicium
 posteriores Romani Imperatores,
 etsi multi eorum antecessores si-
 multaneè Prætores, & Coss missi-
 lia spargere passi fuerint, sibi solis
 appropriârunt , quòd solis illis au-
 rum , & (quod post hoc pre-
 ciosissimum est) argentum con-
 temnere proprium videretur. No-
 vel, & arg. Novel. 105. cap. 2. §. 1.

13. Moderno tempore tamen, ipfis-
 met missilibus testibus, non tan-
 tùm Summi, sed & tubalterni ter-
 ræ principes, ac Domini, quin &
 aliquando aliæ quædam primis
 dignitatibus conspicuæ personæ
 non minus aurea, ac argentea mis-
 silia spargere consueverunt.

14. Hæc ipsa Juristis ansam discep-
 tandi præbuit. Quo enim titulo

missilium dominium acquirat, qui hæc acquirat, in binas itum est sententias. Quidam occupationis titulum pro modo acquirendi dominij jactorum missilium assignant, eò quòd hæc quasi pro derelictis habeantur, adeoque nullius sint, & occupanti cedant.

15. Alij hanc missilium acquisitionem traditione quadam fieri ex hac ratione defendunt, quòd proycientis, & spargentis animus sit, ut is habeat, qui accipit: cùm autem non constet de persona, quæ acquirat, traditionem incompletam nominant.

16. Prior sententia ex eo non placet, quòd mens spargentium missilia principaliter hæc non sit, ut illa in numero rerum suarum esse desinant,

nant, sed principalis mens est, *quod quisque acceperit, ejus esse*, ut patet ex §. hoc amplius 46. Instit. de rerum divisione; semper autem videntum est, quid principaliter, & non quid in consequentiam agatur arg. l. Tenetur 6. §. 1. & 2. ff. de Actionibus empti & venditi. Deinde si missile occupatione acquireretur necesse esset, ut pro tunc foret nullius, hoc autem dici non potest, ut ex paulò infrà dicendis liquebit.

17. Posterior sententia communis est, & vera fundata in dicto §. hoc amplius, ubi verba illa *voluntas domini transfert rei proprietatem*. & iterum verba *statim eum dominum efficiunt* denotant, quòd jactans dominium missilis ei, qui id accipit, trans. & conferat: atqui alio, ac traditionis nomi-

nomine hæc trans. & collatio veni-
 18. re non potest, ergo. Ad hæc
 quòd immediatè à spargente in ca-
 pientem dominium missilis trans-
 feratur, confirmatur ex his, quæ
 habet Ant. Perezus Instit. Imp. lib.
 2. Tit. 1. ad §. *qua ratione*, qui Au-
 thor assignando differentiam inter
 missilia, & inter res, quæ haben-
 tur pro derelicto, innuit cogitatio-
 nem, mentem, & voluntatem
 spargentis esse, ut missilia non desi-
 nant esse è numero rerum suarum,
 nisi ab alio apprehensa fuerint: Sci-
 mus autem ex l. 4. Cod. de acqui-
 renda, & retinenda possessione, rei
 possessionem etiam solo animo re-
 tineri posse. Et hæc pro nunc sa-
 tis sunt.

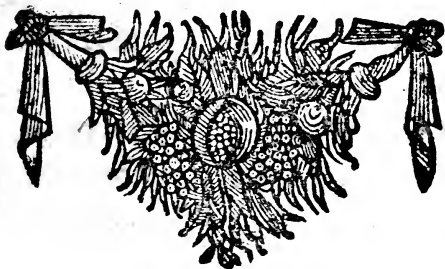
EPILOGIUM:

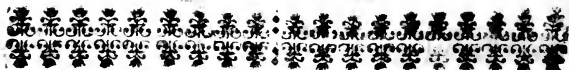
Nihil curæ ejus satis est : qui cogitat, quàm sit magnum dare aliquid in manus hominum, non nemo est effatus, ego verò (gnarus quòd humana ingenia ad arguendum prompta sint) idipsum verum esse sum expertus. Sed quia duplicis ferè tantùm generis homines dari me non latebat, doctos scilicet, & his semper adversantes indoctos, adhæc ab illis benignè corrigi volupe, ab his autem cum nota argui posse impossibile videbatur, discursum meum de pecunijs vetero-novis BOS IN LINGUA inscriptum, ut est, publici juris facere non dubitavi. Hunc, Benevole Lector, si te legisse, & in eo humani

me aliquid passum animadvertisse contigit ; aut amanter corrige , aut saltem compatere memor eorum , quæ habet Justinianus in l. 2. §. 14. Cod. de veteri Jure enucleando sic inquit : *penitus in nullo peccare , divinitatis magis , quam mortalitatis est , id quod & in l. 3. §. 13. Cod. eodem idem Sacratissimus Imperator iteratò paulò alijs verbis refert : in nullo , inquit , errare , seu in omnibus irreprehensibilem , seu inemendabilem esse. Divinæ utique solius , non autem mortalis est constantiæ , seu roboris. Corrige ergo , ut dixi , aut compatere : tum si hoc fieri , & de cætero labores meos non omnino ingratos fore viderò , insuper DEUS ter Optimus Maximus vitam non*

nōn nihil protraxerit, perque curas
 quandoque otari licuerit ad majora,
 & solidora hoc in studio calamum
 acuam, & incitabo, quem
 modò fisto.

Soli DEO Laus, Honor,
 Virtus, & Gloria.

INDEX R E R U M E T V E R B O R U M.

A.

- Æ** S dicitur pecunia cujusvis ma-
 teriæ fol. 21
- Æs quis primus Romæ signaverit.* 24.70
- Æris signandi potestas quando Sena-
 tui Rom. adempta?* 115
- Analogia auri ad argentum decupla.* 132
- Animantia ab initio erant communia.* 9
- Antonius III-Vir denarijs ferrum mis-
 cuit.* 81
- Argentum ferro validius.* 19
- Argentum quando primùm Romæ sig-
 natum?* 70
- Argentē*

<i>Argenti signandi potestatem Senatui ademit Tiberius.</i>	72. 115
<i>Assis synonyma.</i>	138
<i>Assis nota quæ?</i>	139
<i>Assis pondus varium</i>	141
<i>Assis valor quis?</i>	139
<i>Aureus Romanus idem, ac Jolidus, vel sextula</i>	131
<i>Aureus unius drachmæ tot olim, quot hodie flor. 2. Didrachmus quot 4.</i>	133
<i>Aurei exactum valorem scire volens quid nosse debeat?</i>	132
<i>Aurum quando Romæ signari cæpit?</i>	71
<i>Auri signandi jus senatui ademit Tib.</i>	72

B.

B <i>Incipites aliquando nati.</i>	63. 64
B <i>Bigatus à bigis incisus dicitur.</i>	3
<i>Bigatus est denarius.</i>	136
<i>Bonitas extrinseca numi est valor.</i>	42
<i>Bonitas intrinseca numi est materia,</i> <i>& pondus.</i>	L 42

Bonitas intrinseca, & extrinseca correspondere debet. 42. connaturaliter. 107

Bonitas intrinseca nec in liga, nec in pondere minuenda. 88. & seqq.

Bonitatis extrinsecæ adauctæ exempla. 82. & seqq.

Bonitatis intrinsecæ diminutæ ex. 46. 81

Bos Atheniensis pecunia. 2

Bos in lingua etiam discursum de pecunijs denotat. 2

Bos in lingua quid propriè significet? 2

C.

Cain aliquibus numi inventor est. 59

Cain malè dicitur invenisse numos. 66

Cajus Julius Cæsar cum Imperio Rom.

jus monetandi sibi arrogavit. 115

Carniolæ Ducatus habet jus monet. 75

Commune, quod ex communi nascitur. 9

Communia in principio fuerunt omnia. 6

Communio parit discordias. II

D.

Denarius à quo sic dicitur? 134

Denarij nota quæ? *ibid.*

Denarij valor æquivalet hodiernis

4. grossis 135

Depravationes monetarum prohibita.

47. 50. & seqq.

Dionysius Syrac. X. duplicato valore cudit. 82

Divisionem rerum hominum in laborando inæqualitas promovit. II

Divitiæ vocabulū unde etymologetur? 20

Divitijs omnia parent. 19

Drusus miscuit æs argento. 46. 81

E.

Enecus Lupides chartam pannuceam in pecuniam effinxit dein verâ pecuniâ reluendam. 38

Errare humanum. 158

*Expensæ in cudenda moneta obveni-
entes in materia detrahuntur* 43.57

F.

*Facul, faculter, facultas idem quod
facile, faciliter, facilitas.* 20

*Facultates quasi facilitates à facili-
tando dicuntur.* 19

Flavissæ quid? 16

Flavissarum alia nomina. 17

*Frid. Augustinus pecuniam coria-
ceam à se signatam postea aureis
totidem mutavit.* 40

*Fridericus Imp. pecuniam ex corio con-
fecit auro reluendam.* 37

Forma primi numi quæ? 111

*Formæ numorum ab Imp. percusso-
rum quæ?* 116

*Formæ numorum familias Rom. ex-
hibentium quæ?* 113

*Formæ numorum Imperij Romano-
Germanici quæ?* 120

G.

*Grössis cæsareis 4. denarius Rom.
æquivalet.* 135

H.

*Heterogenei an aliquando aliquid,
& quantum miscere liceat? 56.57*
*Heterogenei vilioris in numis nimia
admixtio nec in necessitate licita 53.54*

I.

Janus primus inventor numi. 62
Janum bifrontem fuisse nil implicat. 63
*Inæqualitas laborum divisionem pro-
movit.* II
Inops quis? 18
*Juramentum de conservanda legitimo
pondere defraudata moneta non te-
net.* 88
Jus monetandi cæsareum Regale. 72
*Jus monetandi ex speciali concessione
etiam alij habent.* 73

Jus monetandi habet Ducatus Carnoliae. 74. & seqq.

Jus monetandi non nisi sub obligatione cudendi ex præscripto conceditur. 99

Jus monetandi non præscribitur privativè, sed tantùm cumulativè. 77

Jus monetandi non usu non amittitur. 76

L.

Labor inæqualis rerum divisionem promovit. 11

Legibus judicandum. 47

Legi lativam potestatem habens, nec alius numos exaltare potest. 86

Leydenjes pecuniam è papyro argenteâ commutarunt. 41

Liga. vide bonitas intrinseca.

M.

Materia monetarum in Rom. Imp. hodie est aurum & argenteum. 33

Materia numi qualis esse debeat? 13

Medio-

- Mediobarbi Biragi laus.* 119
- Melitæi æs valore argenti signârunt
argento reluendum.* 37
- Missile argenteum Thomæ Episcopi
Labacensis.* 150
- Missile aureum ejusdem.* 151
- Missilia an traditionis, an occupatio-
nis titulo acquirantur disputant
Authores.* 154
- Missilia aurea & argentea jure No-
vel. soli Impp. spargunt.* 153
- Missilia qui hodie spargere soleant?* 153
- Missilia spargentis mens quæ?* 155. 156
- Missilia traditione acquiruntur.* 155
- Missilium libera sparsio primùm re-
stricta, dein sublata?* 152
- Mixtio. vide Heterogeneum.*
- Moneta à monendo.* 21
- Moneta censuum & subjectionis ad-
monet.* 22

- Moneta depravata quando, & in quantum devalorata?* 47
- Moneta in necessitate potiùs exaltanda, quàm vilior cudenda.* 93. 94
- Moneta provincialis etiam ad ligam Imperij cudenda est.* 105
- Moneta si variaret in liga, aut pondere, dum precium materiæ variat, infinitæ fierent confusiones.* 102
- Moneta tum primùm augmentum sumpsit, cum æqualiter acceptari debet.* 98
- Monetæ liga deteriorari nunquam debet.* 47. 50. 51. 52 88
- Monetam necessitatis tempore intrinsecè, vel extrinsecè viliozem cudens cessante necessitate tenetur reluere.* 36
- Monetam suo pondere destitutam nemo tenetur acceptare.* 92
- Moneta vide Numus, & Pecunia.*

Monetandi jus. vide Jus monetandi.

N.

Necessitatis tempore ex re qualibet pecunia fieri potest. 36

Noë cur putetur numi inventor. 60

Numisma in lata significat. quid? 124

Numisma strictè sic dictū quid? 125. 144

Numismata alia honoraria, alia missilia. 145

Numismata celebriora prioris sæculi vulgavit Luckius. 148

Numismata cur æstimanda? 144

Numismata honoraria quæ? 145

Numismata missilia quæ? 146

Numismata non erant monetæ. 128

Numismata, quæ mercis gratia elaborantur tanti non fiunt. 146

Numismatum honorariorū divisio. 147

Numus à græco νόμιος dicitur. 14. 25

Numus à Numa non denominatur. 24

- Numus, & numisma an à numero, vel numine etymologetur?* 23
- Numus in lata significatione quid?* 124
- Numus in propria significatione quid. ib.*
- Numus lege valet.* 14. 86
- Numus quare inductus?* 12. 13
- Numus. vide etiam moneta, vel pecunia.*
- Numi bonitas intrinseca, & extrinseca correspondere debet.* 42
- Numi Abrahami temp. jam fuerunt.* 67
- Numi antiqui sunt vel magni, vel mediocris, vel minimi moduli.* 125
- Numi à Triumviris monet alibus cusi sunt familiarum Rom. monumen.* 112
- Numi cur signentur?* 43
- Numi magni, mediocris, minimi moduli qui?* 129
- Numi maximi moduli propriè dicuntur numismata.* 126
- Numorum antiquorum quæ species?* 130.

Numi viliores devalorat. obnoxij. 42:49

Numos nisi legislator nemo exaltat. 86

O.

Opes ab opitulando dicuntur. 18

Ops quid significet? *ibid.*

P.

Pecunia à pecore dicitur. 21

Pecunia dicitur etiam aliquando sanguis, & animus. 17

Pecunia ex ære, argento, & auro erat Romanis. 32

aurichalco. 30

corio. 31 69

ferro. 31

lapide. 30

Pecunia ex mori folijs. 27

porcellano. *ibid.*

pellicula arboris. 28

sale augugui. 27

stanno. 32

Penc-

<i>Pecuniā primūm ponderabatur.</i>	14
<i>Pecunia. vide etiam numus, vel moneta.</i>	
<i>amygdalæ Paden.</i>	29
<i>annuli ferrei.</i>	31
<i>Cacavi fructus.</i>	30
<i>conchæ.</i>	29
<i>Pecuniæ loco conchyliorū tegumenta.</i>	27
<i>corallium.</i>	28
<i>ossa mortuorum.</i>	34
<i>piperis grana.</i>	28
<i>salis micæ.</i>	ibid.
<i>Pecuniæ nomine veniunt res omnes.</i>	66
<i>Pecuniæ Atheniensi bos fuit incisus.</i>	3. 4
<i>Pecuniæ obediunt omnia.</i>	20
<i>Permutatio quare cæperit?</i>	11
<i>Plantata solo cedunt.</i>	8
<i>Pondus æris quando, & quantum imminutum?</i>	81
<i>Pondus semper servandum.</i>	90
<i>Possessio solo animo retinetur.</i>	156
	Præ.

Premium scholasticum aliquando Labaci fuit numisma. 150

Q.

Quadrans quid? 140

Quadrantis quis valor? *ibid.*

Quadrantis synonyma. *ibid.*

Quadrigatus ab incisus quadrigis. 3

Quadrigatus est valoris denarij. 136

Quinarij unde dicatur? *ibid.*

Quinarij nota quæ? 137

Quinarij valor quis? 136

R.

Raudusculum quid? 16

Requisita numi quæ? 43

Romæ æs primus signavit Servius. 70

Romæ asses scorteos ab initio habuere. 69

Romæ raudusculis aliquando usi. *ib.*

Romani quando primum argentum signarunt? 70

Rom. quando aurum signare ceperunt? 71

S. San-

S.

<i>Sanguis & animus pecunia improprie dicitur.</i>	17
<i>Saturnus aliquibus numi inventor est.</i>	61
<i>Saturnus feru victu in melius redegit.</i>	62
<i>Semina sata solo eedunt.</i>	8
<i>Semissis synonyma.</i>	139
<i>Semissis valor quis?</i>	ibid.
<i>Servius Rex Romæ 1^{mus} signavit æs.</i>	70
<i>Sestertius & sestertium quantum differant?</i>	137
<i>Sestertius unde dicitur?</i>	137
<i>Sestertij notæ quæ?</i>	ibid.
<i>Sestertij valor quis?</i>	ibid.
<i>Sextans quid?</i>	140
<i>Sextantis valor quis?</i>	ibid
<i>Sextula idem quod solidus.</i>	131
<i>Sextula non est numus æreus.</i>	140
<i>Solidus idem, ac aureus.</i>	131
<i>Solidus quid significet?</i>	ibid.
	<i>Suus</i>

Suus etiam rem communem denotat. 7. 8

T.

Terra primùm communis erat. 9

Terra quando divisa? *ibid.*

*Tiberius Senatui Romano jus argenti,
& auri signandi ademit.* 72. 115

Triens quid? 139

Trientis valor quis? *ibid.*

Trium-viri monetales cur constituti? 48

*Trium-viri monetales suo ex arbitrio
cudebant numos.* 112

Trium-virorum munus quod? 49

Tormenta aenea quando inventa? 66

Tubalcain aliquibus numi inventor. 59

Tubalcain non invenit numos. 65

V.

*Venetorum Dux Dom. alutinos numos
fecit argenteis, & aureis reluendos.* 39

Victoriatus ab incisa victoria dicitur. 3

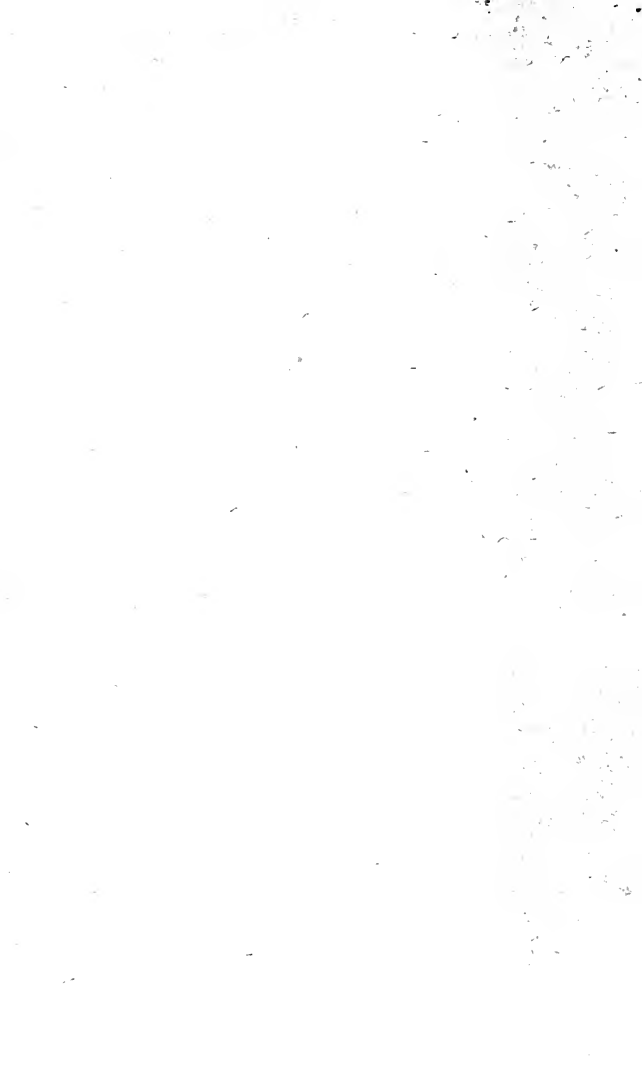
Victoriati nota quæ? 137

Menda Typographica sic emenda.

Fol. 2. lin. 2. f. 13. l. 18. f. 97. l. 3. f. 131. l. 19.
pro eum pone cùm. Fol. 2. lin. 19. f. 9 l. 4.
pro tantum pone tantùm. Fol. 3. lin. 2.
f. 77. l. 3. f. 87. l. 16. f. 88. l. 2. pro quod pone
quòd. Fol. 6. lin. 12. pro hic pone hìc. Fol. 7
lin. 8. pro industria pone industriã. Fol. 9. lin. 5.
f. 41. l. 14. f. 49. l. 11. f. 57. l. 5. f. 69. l. 16. f. 69.
l. 20. pro supra pone suprã. Fol. 9. lin. 10. divi-
sionem typographicam omitte. Fol. 10. lin. 14.
f. 51. l. 14. pro ultra pone ultrã. Fol. 12. lin. 13.
pro secundum pone secundùm. Fol. 14. lin. 17.
pro primum pone primùm. Fol. 20. lin. 20. pro
effari pone effari. Fol. 24. lin. 20. f. 28. l. 11.
f. 55 l. 17. f. 69. l. 8. pro infra pone infrã. Fol. 32.
lin. 17. pro infinitis pone infiniti. Fol. 62. lin. 19
& 20. pro fuerat, advectus pone fuerat advectus.
Fol. 65. lin. 17. pro quomodolib et pone quo-
modolibet. Fol. 88. lin. 13. pro primo pone pri-
mò. Fol. 88. lin. 18. pro conservatum pone con-
servaturum. Fol. 92. lin. 11. pro paulò pone
paulò. Fol. 93. lin. 8. pro facile pone facilè. Fol.
97. lin. 9. pro imò pone imò. Fol. 125. lin. 9.
pro vero pone verò. Fol. 131. lin. 16. pro potius
pone potiùs. Fol. 142. lin. 11. pro papyriana po-
ne papyriana. Fol. 147. lin. 3. pro æque pone
æquè fol. 149. lin. 5. pro deline ta pone delineata.
Fol. 153. lin. 19. pro hæc pone hæc. &c.

FLORIANTSCHITSCH DE GRIENFELD, J. St. - *Bos in lingua
academicus de pecuniis vetero-novis.* Labaci, Haered. Mayr
175 pp.; with engr. folding emblem and 5 text-engravings; sm

This small work gives many interesting particulars on German history, but also on money used by primitive people in Asia, America (bones, stones, shells and nuts), on the coins of car at Leyden during the siege, on the various metals used for different forms of coins, etc. The author lived at Krain (Austria) of the 17th cent.

